

Naam: J.M.H. Bisscheroux
SNR: 1252306
Studierichting: Fiscaal Recht
Datum: Juli, 2020
Examencommissie: prof. mr. I.J.F.A. van Vijfeijken
mr. dr. M.J. Hoogeveen

De voorkoming van cumulatie van schenkbelasting en inkomstenbelasting

De vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9o, SW 1956 toe aan herziening?

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	4
1.1.	Aanleiding.....	4
1.2.	Probleemanalyse en onderzoeksdoel	5
1.3.	Opzet.....	6
2.	ACHTERGROND EN RECHTSGRONDEN VAN DE SCHENKBELASTING NADER BEZIEN .	7
2.1.	Inleiding	7
2.2.	Invoering van de schenkbelasting.....	7
2.2.1.	Algemeen.....	7
2.2.2.	Parlementaire geschiedenis	7
2.3.	Rechtsgronden van de schenkbelasting	9
2.3.1.	Algemeen.....	9
2.3.2.	Rechtsgronden ten tijde van de invoering van de schenkbelasting	10
2.3.3.	Meer aandacht voor de rechtsgrond?.....	11
2.4.	Tussenconclusie	15
3.	INVOERING VRIJSTELLING	16
3.1.	Inleiding	16
3.2.	Aanleiding vrijstelling	16
3.3.	Parlementaire geschiedenis.....	17
3.3.1.	Algemeen.....	17
3.3.2.	Wet van 1926.....	17
3.3.3.	Successiewet 1956.....	17
3.4.	Tussenconclusie	19
4.	SAMENLOOP SCHENKBELASTING EN INKOMSTENBELASTING	20
4.1.	Inleiding	20
4.2.	Dubbele belasting	21
4.3.	Winst uit onderneming.....	23
4.3.1.	Algemeen.....	23
4.3.2.	Schenking aan een IB-ondernemer.....	23
4.3.3.	Schenking (deel van) onderneming door een IB-ondernemer.....	25
4.3.4.	Tussenconclusie winst uit onderneming.....	26
4.4.	Loon.....	27
4.4.1.	Algemeen.....	27

4.4.2.	Schenking aan werknemer.....	27
4.4.3.	Tussenconclusie loon	31
4.5.	Resultaat uit overige werkzaamheden	32
4.5.1.	Algemeen.....	32
4.5.2.	Schenking aan resultaatgenieter	32
4.5.3.	Terbeschikkingstelling	32
4.5.4.	Tussenconclusie resultaat uit overige werkzaamheden.....	35
4.6.	Periodieke uitkeringen en verstrekkingen.....	36
4.6.1.	Algemeen.....	36
4.6.2.	Aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen.....	37
4.6.3.	De termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit inkomensvoorzieningen	47
4.6.4.	De uitkeringen en verstrekkingen op grond van een buitenlandse voorziening waarvan de strekking overeenkomt met termijnen van lijfrenten	55
4.6.5.	Pensioenregeling	55
4.6.6.	Overgangsrecht.....	56
4.6.7.	Tussenconclusie periodieke uitkeringen en verstrekkingen.....	57
4.7.	Box 2: Inkomen uit aanmerkelijk belang.....	58
4.7.1.	Algemeen.....	58
4.7.2.	Reguliere voordelen.....	58
4.7.3.	Vervreemdingsvoordelen	58
4.7.4.	Tussenconclusie inkomen uit aanmerkelijk belang.....	60
4.8.	Box 3: Inkomen uit sparen en beleggen.....	61
4.8.1.	Algemeen.....	61
4.8.2.	Schenken vermogensbestanddelen	61
4.8.3.	Tussenconclusie inkomen uit sparen en beleggen.....	63
4.9.	Tussenconclusie samenloop schenkbelasting en inkomstenbelasting	63
5.	DE VRIJSTELLING EN HET DRAAGKRACHTBEGINSEL	64
5.1.	Algemeen	64
5.2.	Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen.....	65
5.3.	Termijnen van lijfrenten.....	66
5.4.	Tussenconclusie	68
6.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	69
6.1.	Conclusies	69

6.2. Aanbevelingen.....	72
7. LITERATUURLIJST.....	73
7.1. Boeken	73
7.2. Artikelen	76
7.3. Kamerstukken	78
7.4. Besluiten	78
7.5. Jurisprudentie.....	78
7.6. Overige bronnen	79

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Dubbele belasting is een fenomeen waaraan vooral in internationaal verband veel aandacht wordt besteed. Maar ook bij het heffen van de verschillende belastingen die Nederland kent, kan zich dubbele belasting voordoen. In 1926 heeft de wetgever een vrijstelling opgenomen die de dubbele belasting, die ontstond bij het heffen van schenkbelasting en de Rijksinkomsten- of Tantiëmebelasting, moest voorkomen. Bij het invoeren van deze vrijstelling is slechts opgemerkt dat de vrijstelling ten doel heeft dubbele belasting te voorkomen.¹ Enige nadere toelichting omtrent de aanleiding voor de vrijstelling of de toepassing van de vrijstelling ontbreekt.

In verband met het afschaffen van de Tantiëmebelasting en herzieningen in de Wet Inkomstenbelasting is de tekst van de vrijstelling enkele malen gewijzigd. Bij deze wijzigingen is er echter geen toelichting gegeven met betrekking tot de vraag of deze herzieningen gevolgen hebben voor het bestaan van dubbele belasting en het van toepassing zijn van de vrijstelling. Het feit dat de wetgever de vrijstelling herzielt en handhaaft, impliceert dat de wetgever dubbele belasting nog steeds aanwezig acht. In welke gevallen deze dubbele belasting zich dan voordoet, blijft onduidelijk.

Tegenwoordig vinden we de vrijstelling in artikel 33, lid 1, onder 9°, van de Successiewet 1956. Deze bepaling stelt van schenkbelasting vrij: “hetgeen wordt verkregen door iemand te wiens laste over die verkrijging inkomstenbelasting of een voorheffing van die belasting wordt geheven”. Indien over een verkrijging krachtens schenking dus zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting (of een voorheffing) wordt geheven, blijft de heffing van schenkbelasting achterwege. Het object voor beide heffingen dient dus gelijk te zijn. In de jurisprudentie is de vraag, wanneer er sprake is van hetzelfde object waarover zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven, meerdere malen aan de orde geweest.² In de literatuur³ is er veel kritiek gekomen op deze uitspraken, hetgeen onduidelijkheid oplevert omtrent de toepassing van de vrijstelling.

¹ *Kamerstukken II*, 1924/25, 304, nr. 4, p. 11.

² Zie o.a. HR 29 april, 1959, ECLI:NL:HR:1959:AY0850, *BNB* 1959/225, m.nt. Schuttevaer, HR 8 juni 1977, ECLI:NL:HR:1977:AX3813, *BNB* 1977/252, m.nt. J.P. Scheltens en HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216.

³ Zie o.a. J.P. Scheltens, Annotatie bij HR 8 juni 1977, ECLI:NL:HR:1977:AX3813, *BNB* 1977/262, ³ Wattel, *WPNR* 1997/6276, p. 449 en Van Vijfeijken, *WFR* 2019/219, p. 1328.

1.2. Probleemanalyse en onderzoeksdoel

Bij de invoering van de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 is aldus weinig aandacht besteed aan het bestaansrecht van deze vrijstelling. De vrijstelling is in bijna honderd jaar tijd niet of nauwelijks herzien, terwijl zowel de schenkbelasting als de inkomstenbelasting gedurende de jaren fundamenteel zijn gewijzigd. Deze wijzigingen hadden wellicht kunnen leiden tot een herziening of nadere toelichting voor het handhaven van de vrijstelling. Daarnaast bestaat er veel onduidelijkheid omtrent de toepassing van de vrijstelling. Het doel van dit onderzoek is dan ook om te bezien of de vrijstelling van artikel artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 nog een rol vervult binnen de huidige Successiewet. De wet dient namelijk met de tijd mee gaan. Indien het doel van de vrijstelling niet meer bereikt wordt of indien de vrijstelling niet meer past binnen de schenkbelasting, dient deze te worden herzien.

De onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt:

Waarom is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 ingevoerd, vervult deze vrijstelling nog een rol in de Successiewet 1956 en is deze vrijstelling in overeenstemming met de rechtsgrond van de schenkbelasting?

Deze zal worden beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

1. *Waarom is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 ingevoerd?*
2. *Wanneer kan er een beroep worden gedaan op de vrijstelling?*
3. *Wordt de dubbele belasting die ontstaat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting door de vrijstelling voorkomen?*
4. *Is de vrijstelling in overeenstemming met de rechtsgrond van de schenkbelasting?*

1.3. Opzet

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zal ik onderzoeken of het doel van de vrijstelling nog wordt bereikt en of de vrijstelling nog past binnen de schenkbelasting. Om erachter te komen of het doel van de vrijstelling nog wordt bereikt, zal allereerst uiteen worden gezet wanneer en waarom de vrijstelling in het leven is geroepen. Vervolgens zal worden gekeken in welke gevallen er een beroep op de vrijstelling kan worden gedaan en of daarmee het doel van de vrijstelling wordt bereikt. Om te onderzoeken of de vrijstelling nog past binnen de schenkbelasting, zal worden gekeken of de vrijstelling in overeenstemming is met de rechtsgrond(en) van de schenkbelasting.

De opzet van dit onderzoek is dan ook als volgt. In hoofdstuk 2 zullen de achtergrond en de rechtsgronden van de schenkbelasting worden besproken. In hoofdstuk 3 zal worden onderzocht wanneer en waarom de vrijstelling is ingevoerd en welk doel de wetgever aldus met de vrijstelling voor ogen had. In hoofdstuk 4 zal uiteen worden gezet in welke gevallen er een beroep kan worden gedaan op de vrijstelling en zal tevens worden onderzocht of het doel van de vrijstelling hiermee wordt bereikt. In hoofdstuk 5 zal vervolgens worden gezien of de vrijstelling in overeenstemming is met de rechtsgrond(en) van de schenkbelasting. Zodra duidelijk is of het doel van de vrijstelling nog wordt bereikt en of de vrijstelling nog past binnen de schenkbelasting, kan in hoofdstuk 6 worden geconcludeerd of de vrijstelling kan worden gehandhaafd of wellicht aan herziening toe is.

2. ACHTERGROND EN RECHTSGRONDEN VAN DE SCHENKBELASTING NADER BEZIEN

2.1. Inleiding

Om te onderzoeken of de vrijstelling onder artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 in de schenkbelasting in overeenstemming is met de rechtsgronden van de schenkbelasting, zal in dit hoofdstuk allereerst de achtergrond en totstandkoming van de schenkbelasting worden besproken. Zodra duidelijk is wanneer en waarom de schenkbelasting in de Successiewet is geïntroduceerd, zal vervolgens worden ingegaan op de rechtsgrond(en) die daaraan ten grondslag liggen.

2.2. Invoering van de schenkbelasting

2.2.1. Algemeen

In 1917 wordt de schenkbelasting, destijds het recht van schenking, in de Successiewet 1859 geïntroduceerd.⁴ Hoewel de heffing bij overlijden al lange tijd bestond, is het de vraag waarom het in 1917 dan toch tijd werd voor een algehele schenkbelasting. Laten we hiervoor te rade gaan bij de parlementaire geschiedenis.

2.2.2. Parlementaire geschiedenis

De meningen waren nogal verdeeld over de invoering van de schenkbelasting⁵, maar mede in het licht van de budgettaire noodzaak werd de schenkbelasting toch aanvaard. In de aanhef van het Ontwerp van Wet⁶ lezen we dan ook het volgende;

⁴ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 11.

⁵ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 6, p. 65-66.

⁶ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 2, p. 1.

‘Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is tot vermeerdering van de gewone inkomsten des Rijks de belasting, die onder den naam van recht van successie wordt geheven, te verhoogen, de belasting, die van schenkingen wordt geheven, nader te regelen en de uitkeringen krachtens overeenkomst van levensverzekering aan belasting te onderwerpen.’

Er waren dus meer belastinginkomsten nodig en de schenkbelasting heeft daarmee een budgettaire functie.

In de Memorie van Toelichting⁷ wordt vervolgens aangegeven dat enkele andere landen, waaronder Duitsland, een overeenkomstige gelijkstelling of belasting al kennen. Deze rechtsvergelijking lijkt tevens een rechtvaardiging te zijn voor de invoering van de schenkbelasting.

Voor de invoering van de schenkbelasting in 1917 waren er al enkele vormen van schenkbelasting te onderscheiden. Zo kende de Registratiewet⁸ een regeling op grond waarvan aktes van schenking, die werden geregistreerd, aan een registratierecht waren onderworpen. Deze regeling was echter volgens de Memorie van Toelichting gebrekkig en verouderd.⁹ In verband met het karakter van registratierechten, werden namelijk vrijwel uitsluitend schenkingen van onroerende goederen in de heffing betrokken en zo ontsnapten de schenkingen van hand tot hand aan deze heffing.¹⁰

Daarnaast werd in 1832 een bepaling ingevoerd op grond waarvan successierecht werd geheven over schenkingen aan zedelijke lichamen en instellingen van de doode hand. In die tijd was het gebruikelijk om bij testament geld of grond na te laten aan bijvoorbeeld de kerk of armenhuizen. Hierover werd uiteraard successierecht geheven. Om de heffing van dit successierecht te ontgaan, werden er tijdens leven schenkingen aan deze lichamen en instellingen gedaan.¹¹ Deze schenkingen werden evenmin getroffen door het registratierecht, daar dit recht alleen op schenkingen aan natuurlijke personen zag. Om dit misbruik tegen te gaan werden deze schenkingen voortaan in de heffing van successierecht betrokken. Bovendien waren de instellingen van de doode hand destijds niet aan belastingheffing onderworpen, waardoor een belasting over de goederen die deze instellingen ontvingen gewent was.¹² Ook deze regeling was volgens de Memorie van Toelichting weinig meer dan een dode letter.¹³ Deze regeling zag namelijk ook nagenoeg

⁷ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 11-12.

⁸ Deze wet komt voort uit de Franse Registratiewet van 12 december 1798 (22 Frimaire an VII) die in Nederland werd ingevoerd toen het voormalige Koninkrijk Nederland deel ging uitmaken van het Franse Keizerrijk.

⁹ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 12.

¹⁰ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 52.

¹¹ *Kamerstukken II* 1831/32, IV L, nr. 2, p. 264.

¹² Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 50.

¹³ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 14.

uitsluitend op schenkingen van onroerend goed. Dit kwam mede doordat op grond van het destijds geldende art. 1717 van het Burgerlijk wetboek, schenkingen aan sommige instellingen geen gevolg hadden zolang er geen Koninklijke machtiging tot aanneming was verleend.¹⁴ De veelvoorkomende schenkingen van geld of andere roerende goederen werden zonder aanvraag van die machtiging uitgevoerd en zodoende was er geen belasting verschuldigd over deze ‘‘geen gevolg’’ hebbende schenkingen.¹⁵ Het doel van de regeling¹⁶ werd hiermee, zoals Sonneveldt¹⁷ terecht opmerkt, niet volledig bereikt.

Het feit dat de toenmalige regelingen vaak werden ontgaan en er vanuit financieel oogpunt meer belastingopbrengsten gewenst waren, gaf genoeg reden tot de invoering van de algehele schenkbelasting.

2.3. Rechtsgronden van de schenkbelasting

2.3.1. Algemeen

Hoewel de voornaamste redenen voor de invoering van de schenkbelasting dus het anti-ontgaansmotief en het budgettaire motief waren, zijn dit geen daadwerkelijke rechtsgronden. Een rechtsgrond is een belastingbeginsel dat aan een belastingwet ten grondslag ligt en het bestaan van de belastingwet rechtvaardigt. De belastingbeginselen geven dus aan waar het recht van de overheid om belasting te heffen op rust.¹⁸ We kennen de volgende belastingbeginselen: het gelijkheidsbeginsel, het draagkrachtbeginsel, het beginsel van de bevoorrechte verkrijging, of buitenkansbeginsel, het profijtbeginsel, het welvaartsbeginsel, het beginsel van de minste pijn, het beginsel van de geoorloofde uitvoering.¹⁹

Allereerst gaan we kijken welke beginselen er ten tijde van de invoering van de schenkbelasting aan deze heffing ten grondslag lagen, vervolgens zullen we kijken of deze rechtsgronden in de loop der tijd zijn veranderd.

¹⁴ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3 p. 14.

¹⁵ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3 p. 14.

¹⁶ Het doel van de regeling was het ontgaan van successierecht tegen gaan.

¹⁷ Sonneveldt *NTFR* 2017/1411.

¹⁸ Niessen 2010, p. 48.

¹⁹ De Langen 1954.

2.3.2. Rechtsgronden ten tijde van de invoering van de schenkbelasting

Als we weer terugkeren naar de wetsgeschiedenis vinden we in de Memorie van Toelichting²⁰ de volgende passage:

‘Volgens 3° wordt het recht van schenking alleen geheven wegens schenking door een ingezetene des Rijks. Hoewel niet valt te ontkennen, dat bij schenking door een niet-ingezetene aan een ingezetene de draagkracht van laatstgenoemde evenzeer toeneemt en er dus voldoende grond zou zijn ook deze schenking te belasten, heeft de ondergetekende gemeend dit niet te moeten voorstellen, ...’

Hieruit zou ik afleiden dat het draagkrachtbeginsel als rechtsgrond voor het heffen over een schenking, ontvangen van een ingezetene, geldt. Op grond van dit beginsel wordt belasting geheven naar de maatstaf van ieders mogelijkheid tot het betalen van belasting. Naarmate de mogelijkheid tot het betalen van belasting toeneemt, dient een hoger bedrag aan belasting te worden betaald.²¹ Zoals Minister Treub aangeeft levert een schenking dus een draagkrachtvermeerdering bij de begiftigde op, die voldoende grond geeft om de schenking te belasten.²²

Uit het Voorlopige Verslag²³ blijkt echter, dat sommige leden van de Tweede Kamer de schenkbelasting slechts zien als antimisbruikmaatregel. Door alle schenkingen te belasten, worden er ook schenkingen in de heffing betrokken die niet op misbruik zijn gericht en zodoende gaat volgens hen deze regeling aan zijn doel voorbij.²⁴ Andere leden zijn het niet eens met deze bedenkingen en verdedigen de regeling juist. Wanneer de regeling namelijk te ruim wordt opgezet, voor de speciale gevallen die niet op misbruik zien, dan zet men de deur weer open voor nieuw misbruik. Bovendien is het volgens deze leden niet juist om alleen schenkingen te treffen die op het ontgaan van successierecht zijn gericht. Andere schenkingen verlagen net zo goed het vermogen waarover anders bij overlijden successierecht zou zijn geheven.²⁵ Deze overwegingen voor de invoering van de schenkbelasting zijn mijns inziens voornamelijk op het anti-ontgaanskarakter gericht.

Opmerkelijk vind ik dat het draagkrachtbeginsel hier niet direct wordt genoemd. Wellicht valt dit te verklaren vanuit het feit dat aandacht voor de rechtsgrond en belastingbeginselen zich door de jaren heen heeft ontwikkeld. Het lijkt er dan ook op dat er ten tijde van de invoering van de schenkbelasting weinig

²⁰ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 13-14.

²¹ Heithuis 1999/2.2.1.

²² Van Vijfeijken & Gubbels, *Cursusbelastingrecht* S&E.1.1.0.C.b.

²³ *Kamerstukken II*, 1915/16, 210, nr. 6.

²⁴ *Kamerstukken II*, 1915/16, 210, nr. 6, p. 65.

²⁵ *Kamerstukken II*, 1915/16, 210, nr. 6, p. 66.

aandacht is besteed aan de rechtsgrond. Met Sonneveldt²⁶ ben ik van mening dat er een aantal redenen aangevoerd die tot de invoering van de schenkbelasting hebben geleid, maar van een echte rechtsgrond valt niet te spreken.

2.3.3. Meer aandacht voor de rechtsgrond?

De Successiewet maakt gedurende de jaren nog verschillende wijzigingen door. In 1956 komt een nieuwe Successiewet tot stand, het systeem blijft echter merendeels gelijk aan het systeem van de Successiewet 1859.²⁷ Er volgen regelmatig wijzigingen, maar aandacht voor de rechtsgrond laat op zich wachten tot de algehele herziening van de Successiewet 1956 in 2010. In de Memorie van Toelichting²⁸ bij de wetwijziging in 2010 lezen we het volgende:

‘ De weergegeven kritiek neemt echter niet weg dat het legitiem kan zijn belasting te heffen over vermogen dat iemand zonder inspanning toevalt. Niet is gebleken dat het uitgangspunt dat de erfrechtelijke verkrijging een draagkrachtvermeerderende omstandigheid is, niet langer juist is. Verder is heffing van schenk- en erfbelasting doorgaans economisch minder verstorend dan heffingen op inkomsten uit arbeid of winst. Om budgettaire redenen kan de heffing binnen het huidige belastingstelsel op dit moment niet worden gemist. De schenk- en erfbelasting levert 1,9 miljard euro op, het afschaffen ervan zou een niet gedekt tekort geven.’

Uit voorgaande is een aantal rechtsgronden voor de Successiewet 1956 af te leiden, welke ik hierna een voor een zal bespreken. Ik zal me hierbij focussen op de betekenis van de rechtsgronden voor de schenkbelasting.

2.3.3.a. Buitenkansbeginsel

Uit de eerste volzin valt het buitenkansbeginsel, ook wel het beginsel van de bevoorrechte verkrijging, af te leiden. Het ontvangen van een schenking wordt gezien als een buitenkans waar geen tegenprestatie voor is verricht.²⁹ Op grond van dit beginsel wordt het rechtvaardig geacht belasting te heffen naarmate iemand zich, met de verkrijging van een schenking, in een bevoorrechte positie bevindt ten opzichte van een ander.³⁰ Dit zou dus een rechtvaardiging kunnen zijn voor het heffen van schenkbelasting.

²⁶ Sonneveldt, *WPNR* 2017/7165, p. 733.

²⁷ Van Vijfeijken & Gubbels, *Cursusbelastingrecht S&E.1.1.0.B.d.*

²⁸ *Kamerstukken II*, 2008/09, 31 930, nr. 3, p. 2.

²⁹ Van Vijfeijken & Gubbels, *Cursusbelastingrecht S&E.1.1.0.C.d.*

³⁰ Elseweier & Stevens 2019/2.2.

Zoals uit het voorbeeld van Juch³¹ blijkt gaat het buitenkansbeginsel niet altijd op; een echtgenote van 65 jaar oud, die weduwe wordt en een bedrag van haar overleden man erft, zal de erfenis niet ervaren als een buitenkans. Een buitenkans zal zich volgens Juch dan ook eerder voordoen, wanneer een erfenis wordt verkregen van een verre verwant of van derden.

Mijns inziens ligt dit enigszins anders bij een schenking. Zoals Van Eyk al aangaf, heeft het vermogen bij overlijden geen eigenaar meer, waardoor er een lege plaats ontstaat, die door het erfrecht wordt opgevuld.³² Het is volgens hem dan ook een geschikt moment om te heffen, maar wel naarmate de band tussen erflater en erfgenaam minder nauw is. Het rechtsbewustzijn van een naast familielid ten aanzien van zijn aanspraak in het vermogen van erflater op te volgen zal immers als krachtiger worden ervaren dan de aanspraken van een verre verwant of een derde.³³ Bij een schenking daarentegen, schenkt de schenker vrijwillig een vermogensbestanddeel aan een door hem daartoe uitverkorene.³⁴ Het ontvangen van een schenking ligt naar mijn mening dan ook minder in de lijn der verwachtingen, dan het ontvangen van een erfenis. Met het ontvangen van een schenking bevindt een naaste verwant zich in dezelfde bevoorrechte positie ten opzichte van anderen, als een verre verwant of een derde. Met Van Eyk ben ik van mening, dat er geen reden is de schenking aan een verre verwant of derde zwaarder te treffen, dan een schenking aan een naaste verwant.³⁵ Desondanks wordt er in de huidige Successiewet toch gekozen voor een eerste progressie, op grond waarvan partners en afstammelingen in de rechte lijn, zowel in de erf- als schenkbelasting, minder zwaar worden belast. Dit valt te verklaren vanuit het feit dat een verschil in behandeling bij de schenk- en erfbelasting misbruik in de hand werkt.³⁶ Hoewel het buitenkansbeginsel een erkend belastingbeginsel is en degene die een schenking ontvangt zich in een bevoorrechte positie bevindt, zie ik het verkeren in een bevoorrechte positie niet als een rechtvaardigingsgrond om belasting te mogen heffen. Voor de erfbelasting valt het buitenkansbeginsel, zoals Van Vijfeijken en Gubbels³⁷ aandragen: “niet zozeer als rechtvaardigingsgrond voor de erfbelasting, maar als rechtvaardigingsgrond voor de eerste progressie aan te voeren.” Voor de schenkbelasting geldt het buitenkansbeginsel mijns inziens niet als rechtsgrond, noch als rechtvaardigingsgrond voor de eerste progressie in de schenkbelasting, omdat naar mijn mening naaste verwanten zich in dezelfde bevoorrechte positie bevinden wanneer ze een schenking ontvangen als verre verwanten en derden.

³¹ D. Juch, *WFR* 2008/655, par. 2.

³² Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 52.

³³ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 52-53.

³⁴ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 53.

³⁵ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 53.

³⁶ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 53.

³⁷ Van Vijfeijken & Gubbels, *Cursusbelastingrecht S&E.1.1.0.C.d.*

2.3.3.b. Loon naar werken-beginsel

Uit de eerste volzin valt tevens het loon naar werken-beginsel af te leiden. Dit beginsel behelst de gedachte dat, indien inkomsten uit arbeid worden belast, hetgeen zonder enige tegenprestatie wordt verkregen zeker dient te worden belast.³⁸ In de literatuur wordt dit beginsel bekritiseerd en ook ik sluit me bij deze kritiek aan.³⁹ In de woorden van Boer: ‘De enkele omstandigheid dat iemand zonder het verrichten van een tegenprestatie een bate verkrijgt kan nog geen rechtvaardiging voor belastingheffing vormen.’⁴⁰ Ook de Raad van State merkt op dat dit beginsel ontoereikend is om de schenkbelasting te rechtvaardigen.⁴¹ Ik zie dit beginsel dan ook niet als rechtsgrond voor de schenkbelasting.

2.3.3.c. Draagkrachtbeginsel

Uit de tweede volzin blijkt dat de Staatssecretaris van Financiën het draagkrachtbeginsel nog steeds als geldende rechtsgrond voor de erfbelasting ziet. Opvallend is echter dat de Staatssecretaris slechts spreekt over het draagkrachtbeginsel als rechtsgrond voor de erfbelasting. Desalniettemin beschouw ik het draagkrachtbeginsel als geldende rechtsgrond voor zowel de schenk- als de erfbelasting. Wanneer een begiftigde een schenking ontvangt, ziet hij net zo goed zijn draagkracht vergroot en is hij in staat meer bij te dragen aan de schatkist als een erfgenaam die een erfenis ontvangt.⁴² Boer is van mening dat het draagkrachtbeginsel geen overtuigende rechtsgrond is, nu een draagkrachtvermeerderende erfenis, die wordt verkregen van een niet-inwoner van Nederland, niet in de heffing van erfbelasting wordt betrokken.⁴³ Hetzelfde geldt voor een schenking, ontvangen van een niet in Nederland woonachtige schenker. Zo ver zou ik echter niet willen gaan. Vanuit de draagkrachtgedachte bezien zou de verkrijger, die in Nederland woont en een schenking ontvangt van een niet-inwoner, waardoor zijn draagkracht wordt vergroot, wellicht ook in Nederland belast moet worden met schenkbelasting. De wetgever heeft hier echter niet voor gekozen. Bij de invoering van de schenkbelasting is daarover het volgende opgemerkt⁴⁴:

‘... , omdat ook de verkrijging uit een in het buitenland opengevallen nalatenschap niet belast is met successierecht. Het is niet mogelijk hierin verandering te brengen, zonder wijziging van het gehele systeem der Successiewet. Bovendien zou de controle op de behoorlijke nakoming van de wet in dat geval zeer moeilijk zijn.’

³⁸ Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.1.1.0.C.e.

³⁹ Zie o.a. J.P. Boer, *Bundel LOF-Congres 2008*, p. 39., Van Vijfeijken & Gubbels, Cursusbelastingrecht S&E.1.1.0.C.e. en Sonneveldt 2019, par. 1.2.

⁴⁰ Boer, *Bundel LOF-Congres 2008*.

⁴¹ *Kamerstukken II*, 2008/09, 31930, nr. 4, p. 2.

⁴² Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.1.1.0.C.b.

⁴³ Boer, *Bundel LOF-Congres 2008*.

⁴⁴ *Kamerstukken II* 1915/16, 210, nr. 3, p. 14.

Bij de invoering van de Successiewet 1956 heeft de wetgever opnieuw niet gemeend hier verandering in te moeten brengen. Na de invoering van deze wet is meerdere malen getracht deze wet grondig te herzien. Daartoe heeft de Staatssecretaris in 1999 een werkgroep ingesteld, de werkgroep Moltmaker. Deze werkgroep had tot opdracht onderzoek te doen naar de modernisering van de Successiewet. In het rapport 'De warme, de koude en de dode hand'⁴⁵, dat naar aanleiding van dit onderzoek volgt, is de werkgroep tevens tot de conclusie gekomen dat het aanknopen bij de woonplaats van de verkrijger niet gewenst is. De werkgroep merkt hierover op dat dit namelijk de controle zou bemoeilijken, omdat het vermogen van de erflater of de schenker zich in het buitenland kan bevinden. Daarnaast zou dit niet aansluiten bij de internationale beginselen die zijn neergelegd in het OESO-modelverdrag en dit zou dubbele heffing of dubbele non-heffing kunnen opleveren.⁴⁶

Het feit, dat een schenking van een niet-ingezetene schenker niet in de heffing wordt betrokken, is volgens mij geen reden om het draagkrachtbeginsel in zijn geheel niet als rechtvaardigingsgrond voor de schenkbelasting te zien. Wellicht zou een wijziging van het systeem van de Successiewet en een herziening van de beginselen waarop het internationale belastingrecht gestoeld is gewenst zijn, maar het gaat te ver om daar in dit onderzoek verder op in te gaan. Ten behoeve van dit onderzoek zie ik het draagkrachtbeginsel als geldende rechtsgrond om schenkbelasting te mogen heffen.

2.3.3.d. Het beginsel van de minste pijn

In de derde volzin lijkt de Staatssecretaris te verwijzen naar het beginsel van de minste pijn. Op grond van dit beginsel dient belasting te worden geheven op de tijd en de manier die voor iedere belastingplichtige het meest geschikt is.⁴⁷ Volgens de Staatssecretaris is dit het geval bij de heffing van de schenk- en erfbelasting economisch, omdat deze belastingen minder verstorend werken, dan de heffingen op inkomsten uit arbeid of winst.⁴⁸ Zoals Sonneveldt aangeeft is de gedachte hierbij dat er een vermogensbestanddeel wordt verkregen om niet en de belasting daaruit kan worden voldaan.⁴⁹ Maar het is algemeen bekend dat zowel de schenk- als erfbelasting als zeer ongewenst worden ervaren. Het beginsel van de minste pijn kan mijns inziens dan ook niet als rechtsgrond voor de schenkbelasting worden gezien. Met Van Vijfeijken en Gubbels ben ik van mening dat het eerder een hulpmiddel is voor de wijze waarop de belasting zou moeten worden geheven.⁵⁰

⁴⁵ Rapport-Moltmaker 2000.

⁴⁶ Rapport-Moltmaker 2000, par. 1.3.2.

⁴⁷ Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.1.1.0.C.c.

⁴⁸ *Kamerstukken II*, 2008/09, 31 930, nr. 3, p. 2.

⁴⁹ Sonneveldt 2019/1.2.

⁵⁰ Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.1.1.0.C.c.

2.4. Tussenconclusie

We heffen al eeuwenlang belastingen om in de staatsuitgaven te voorzien. Vroeger werd er voor de heffing aangeknoopt bij makkelijk vast te stellen feiten, zoals de dood. Deze heffing bij overlijden is sindsdien voort blijven bestaan. Dit successierecht kon gemakkelijk worden ontgaan door vermogen tijdens leven te schenken. We kenden weliswaar het registratierecht dat voortkwam uit de Franse wetgeving op grond waarvan schenkingen werden belast. Feitelijk vielen hieronder echter slechts schenkingen van onroerend goed. Later werden er regelingen in de wet opgenomen om het ontgaan van successierecht tegen te gaan, zoals het belasten van schenkingen aan zedelijke lichamen en instellingen van de dode hand en de regeling die wij tegenwoordig kennen als de 180-dagenregeling. Ook deze regelingen werkten niet optimaal en zodoende werd het tijd voor een nieuwe regeling.

Dit bleek de invoering van een algehele belasting op schenkingen in 1917 te zijn. Sommige leden van de Tweede Kamer vonden deze regeling aan zijn doel voorbijgaan, aangezien zo ook schenkingen die niet waren gericht op het ontgaan van successiebelasting in de heffing werden betrokken. Anderen vonden de regeling echter gerechtvaardigd, omdat ook deze schenkingen het vermogen verlagen waarover anders bij overlijden successierecht zou worden geheven. Ofschoon er veel ophef bestond over de invoering van de schenkbelasting, werd deze gezien vanuit de financiële nood van de staat toch aanvaard. Over de rechtsgronden die aan deze heffing ten grondslag liggen werd echter nauwelijks een woord gerept.

Aandacht voor de rechtsgrond liet op zich wachten tot de algehele herziening van de Successiewet 1956 in 2010. Bij de behandeling van deze wetswijziging werden het buitenkansbeginsel, het loon naar werkenbeginsel, het draagkrachtbeginsel en het beginsel van de minste pijn als rechtsgronden voor de schenk- en erfbelasting aangedragen. Na een uiteenzetting van deze beginselen ben ik tot de conclusie gekomen dat slechts het draagkrachtbeginsel als dragende rechtsgrond van de schenkbelasting kan worden gezien. Het ontvangen van een schenking levert bij de begiftigde namelijk een verhoging van zijn draagkracht op, waardoor de begiftigde in staat is meer bij te dragen aan de schatkist.

3. INVOERING VRIJSTELLING

3.1. Inleiding

Op grond van de vrijstelling van artikel 33, onderdeel 9, SW 1956 wordt er over een verkrijging, waarover inkomstenbelasting of een voorheffing van inkomstenbelasting wordt geheven, geen schenkbelasting meer geheven. Om te onderzoeken of deze vrijstelling nog een rol vervult in de huidige Successiewet, is het allereerst van belang om te bezien met welk doel deze vrijstelling destijds is ingevoerd. Zodra duidelijk is waarom deze vrijstelling in het leven is geroepen, zal in het volgende hoofdstuk worden onderzocht of dit doel met de vrijstelling nog wordt bereikt.

3.2. Aanleiding vrijstelling

In de parlementaire geschiedenis, welke hierna zal worden besproken, vinden we geen aanleiding voor het invoeren van de vrijstelling. Van den Berge⁵¹ betoogt dat de aanleiding voor het invoeren van de vrijstelling te vinden is in het arrest van 7 maart 1923⁵². In dit arrest ontving een fabrieksdirecteur een buitengewone uitkering ‘tot erkenning van gedane diensten in zijne functie bewezen’ van het bestuur van een coöperatie.⁵³ Hierover werd schenkbelasting geheven en tegelijkertijd werd de uitkering aangemerkt als opbrengst van arbeid, in de zin van art. 7 Wet IB 1914, en aldus met inkomstenbelasting belast. Deze dubbele belasting vond de wetgever schijnbaar ongewenst. De Minister van Financiën kondigde naar aanleiding van het arrest in mei 1923 wettelijke maatregelen aan.⁵⁴ Hierop volgt de invoering van een vrijstelling van schenkbelasting, voor de schenking waarover Rijksinkomsten- of Tantiëmebelasting werd geheven ten laste van de verkrijger. Van Eyk merkt hierover op dat men schenkingen op het oog had, die voor de verkrijger als bron van inkomen (arbeidsinkomsten) met Rijksinkomstenbelasting werden belast, of die als uitdeling uit de winst van naamloze vennootschappen aan Tantiëmebelasting onderworpen waren.⁵⁵ Het Hof Arnhem gaf in een uitspraak die leidde tot het arrest van de Hoge Raad van 29 april 1959⁵⁶ aan dat: “de wetgever

⁵¹ Concl. A-G van den Berge, ECLI:NL:PHR:2002:ZC8025, bij HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216, par. 2.8.

⁵² HR 7 maart 1923, B3219, PW 11846.

⁵³ Concl. A-G van den Berge, ECLI:NL:PHR:2002:ZC8025, bij HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216, par. 2.8.

⁵⁴ Adriani, *WPNR* 1923/2788, p. 294.

⁵⁵ Van Eyk/De Leeuw 1930, p. 786.

⁵⁶ HR 29 april 1959, ECLI:NL:HR:1959:AY0850, *BNB* 1959/225.

bij het opnemen van de vrijstelling de bedoeling heeft gehad dubbele belastingheffing te voorkomen en daarbij in het bijzonder schenkingen door een werkgever aan een werknemer op het oog had”.

3.3. Parlementaire geschiedenis

3.3.1. Algemeen

De vrijstelling werd bij wet van 1926 ingevoerd en vervolgens enkele malen gewijzigd. Deze wijzigingen zullen hieronder worden besproken.

3.3.2. Wet van 1926

Bij wet van 1926 werd aldus de volgende vrijstelling in de Successiewet 1859 geïntroduceerd⁵⁷:

Artikel 80: Van het recht van schenking is vrijgesteld:

9° de schenking waarover ten laste van den bevoordeelde Rijksinkomsten- of Tantiëmebelasting wordt geheven.⁵⁸

Uit de Memorie van Toelichting blijkt dat het doel van de bepaling is om dubbele belasting te voorkomen.⁵⁹ Enige nadere toelichting omtrent de reden voor de invoering of uitwerking van de vrijstelling ontbreekt. Met het vervallen van de tantiëmebelasting bij het Besluit op de Winstbelasting 1940⁶⁰ is de vrijstelling geherformuleerd.

3.3.3. Successiewet 1956

De vrijstelling wordt bij de invoering van de Successiewet 1956 gehandhaafd en overgenomen in artikel 33, lid 1, onder 9°.⁶¹ De vrijstelling luidt als volgt: ‘Van het recht van schenking is vrijgesteld, hetgeen wordt verkregen door iemand te wiens laste over die verkrijging inkomstenbelasting of een voorheffing van die belasting wordt geheven’. Bij de invoering van de Successiewet 1956 werd eenzelfde soort vrijstelling voor de erfbelasting voorgesteld. In het Voorlopige Verslag⁶² wijzen enkele leden erop dat de fiscus het standpunt inneemt, dat de schenking van een stamrecht niet onder de vrijstelling van artikel 80 sub 9 (oud)

⁵⁷ *Kamerstukken II*, 1924/25, 304, nr. 4, p. 11.

⁵⁸ In het wetsontwerp werd de vrijstelling opgenomen onder sub 7°, maar uiteindelijk kwam de vrijstelling onder sub 9° in de Successiewet 1859.

⁵⁹ *Kamerstukken II*, 1924/25, 304, nr. 5, p. 16.

⁶⁰ Besluit op de Winstbelasting 1940 Stb. 1940, 405.

⁶¹ *Kamerstukken II*, 1948, 915, nr. 2.

⁶² *Kamerstukken II* 1949/50, 915, nr. 4, p. 33.

respectievelijk 33 sub 9 (nieuw) valt. Volgens de leden zou de vrijstelling voor de erfbelasting wel van toepassing moeten zijn bij de verkrijging van een stamrecht. In de Memorie van Antwoord⁶³ wordt in reactie daarop aangegeven dat er geen sprake is van heffing van twee belastingen ter zake van de verkrijging van hetzelfde object, nu de verkrijgingen van rechten op periodieke uitkeringen krachtens testament in het successierecht worden belast, terwijl de termijnen, die het recht afwerpt, in de inkomstenbelasting worden belast. We zien hier dus dat bij beide vrijstellingen, het object in juridische zin gelijk dient te zijn.

Ook in de resolutie van de Minister van Financiën⁶⁴ van september 1956 komt deze eis van juridische gelijkheid terug:

“Wil de vrijstelling van toepassing zijn, dan dient er inkomstenbelasting over het object der schenking als zodanig te zijn geheven. Niet voldoende is, dat heffing van inkomstenbelasting geschiedt over revenuen, welke als gevolg van de schenking worden geïncasseerd.”

Bij de Successiewet 1956 is bovendien een Leidraad⁶⁵ gepubliceerd, waarin tevens deze eis van juridische gelijkheid terug te vinden is:

“Wil deze vrijstelling toepasselijk zijn, dan moet sprake zijn van de heffing van inkomstenbelasting over het object van de schenking als zodanig (over die verkrijging). Als voorbeeld kan in beginsel dienen het geval waarin schenkingen worden gedaan aan werknemers of gewezen werknemers onder zodanige omstandigheden, dat die schenkingen als zodanig met inkomstenbelasting getroffen worden.

Naar letter en bedoeling der wet geldt de vrijstelling dus niet, als geschonken wordt een vermogensrecht dat vruchten afwerpt waarover inkomstenbelasting wordt geheven (recht op lijfrente, recht van vruchtgebruik). Hetzelfde geldt met betrekking tot een schenking van lopende coupons of dividendbewijzen. Zo moet ook bij schenking van obligaties of schuldvorderingen het schenkingsrecht geheven worden over de waarde met inbegrip van de lopende renten.”

Bij Besluit van 11 december 2001⁶⁶ is de Leidraad Successiewet 1956 ingetrokken, dit heeft echter geen gevolgen voor de toepassing van de vrijstelling van artikel 33, onder 9° SW 1956.

⁶³ *Kamerstukken II*, 1953/54, 915, nr. 5, p. 4.

⁶⁴ Resolutie van 25 september 1956, no. C6-2996, 3679 en 4792, *WFR* 1957/4364, p. 684.

⁶⁵ Leidraad bij de Successiewet 1956, Resolutie van 3 december 1956, no. C 6/12705, *V-N* 1957, p. 75.

⁶⁶ Besluit Staatssecretaris van Financiën van 11 december 2001, *CPP* 2001/3466.

3.4. Tussenconclusie

Bij de invoering van de vrijstelling zoals wij deze tegenwoordig kennen onder artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956, is slechts opgemerkt dat deze ten doel heeft dubbele belasting te voorkomen. Nadere toelichting omtrent de reden voor de invoering of over de toepassing ontbreekt.

De bepaling stelt van schenkbelasting vrij “hetgeen wordt verkregen door iemand te wiens laste over die verkrijging inkomstenbelasting of een voorheffing van die belasting wordt geheven”. Wanneer we deze bepaling opdelen, zien we dat er aan een aantal voorwaarden moet zijn voldaan, voordat er een beroep kan worden gedaan op de vrijstelling:

- *Van schenkbelasting wordt vrijgesteld, hetgeen wordt verkregen:* er moet sprake zijn van een **schenking**, waarover schenkbelasting verschuldigd is.
- *door iemand te wiens laste:* zowel de schenkbelasting als inkomstenbelasting moeten ten laste komen van **hetzelfde subject**
- *over die verkrijging:* over **hetzelfde object** wordt zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting (of een voorheffing daarvan) geheven
- *wordt geheven:* inkomstenbelasting of een voorheffing daarvan **wordt geheven**.

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat het object voor de schenkbelasting in juridische zin gelijk dient te zijn aan het object van de inkomstenbelasting om een beroep op de vrijstelling te kunnen doen.

4. SAMENLOOP SCHENKBELASTING EN INKOMSTENBELASTING

4.1. Inleiding

Om de onderzoeksvraag verder te kunnen beantwoorden dient te worden gezien of de vrijstelling nog een rol vervult in de schenkbelasting. Dat is het geval indien er nog een beroep op de vrijstelling kan worden gedaan en daarmee het doel van de vrijstelling wordt bereikt. Het doel van de vrijstelling is zoals we gezien hebben het voorkomen van de dubbele belasting, die ontstaat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting. Hierna zal eerst worden bekeken wanneer we kunnen spreken van dubbele belasting. Vervolgens zal worden onderzocht wanneer er sprake is van dubbele belasting bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting en of er in die gevallen een beroep op de vrijstelling kan worden gedaan.

De Wet IB 2001 kent drie boxen, onderverdeeld in verschillende bronnen van inkomen die met inkomstenbelasting worden belast:

1. Box 1: Inkomen uit werk en woning
 - a. Winst uit onderneming
 - b. Loon
 - c. Resultaat uit overige werkzaamheden
 - d. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen
2. Box 2: Inkomen uit aanmerkelijk belang
3. Box 3: Inkomen uit sparen en beleggen

Hierna zal dan ook per bron worden bekeken of zich samenloop met de schenkbelasting kan voordoen, of dit dubbele belasting oplevert en of deze dubbele belasting door de vrijstelling wordt voorkomen.

4.2. Dubbele belasting

In het belastingrecht hebben zich verschillende vormen van dubbele belasting ontwikkeld. Van Raad⁶⁷ heeft naar mijn mening de verschillende vormen van dubbele belasting duidelijk geformuleerd. We kennen juridische dubbele belasting, dit houdt in dat één object bij één persoon tweemaal wordt belast. Daarnaast kennen we economische dubbele belasting. Dit doet zich voor indien bij één persoon tweemaal over materieel hetzelfde object wordt geheven, of indien bij twee personen over hetzelfde object wordt geheven.⁶⁸ Bij deze laatste vorm van economische dubbele belasting onderscheidt Van Raad de volgende gedaanten:

1. Bij de ene persoon wordt inkomen belast dat, wanneer het vervolgens aan een andere persoon wordt overgedragen (niet: besteed), ook bij die andere persoon wordt belast.
2. De ene persoon doet een inkomensverwervende uitgave waarvoor hij geen aftrek krijgt, terwijl de ontvangende persoon wel wordt belast.
3. De ene staat rekent een belastbare ontvangst aan de ene persoon toe, terwijl de andere staat hetzelfde bedrag als inkomen van een andere persoon aanmerkt.⁶⁹

De inkomstenbelasting en schenkbelasting zijn draagkrachtheffingen die per subject worden geheven. Dit wekt wellicht de indruk dat slechts de dubbele heffing, die ontstaat door (materieel) hetzelfde object tweemaal in de heffing te betrekken bij hetzelfde subject, dient te worden voorkomen.

Dit wordt ook wel betoogd door onder andere Van Mens⁷⁰ die schrijft: “voor zover beide belastingen worden geheven bij de verkrijger en als ratio vermogensvermeerdering hebben, treedt derhalve naar deze ratio dubbele belasting op die voorkomen moet worden”. Dit is naar mijn mening echter onjuist. Ook de economische dubbele belasting bij verschillende subjecten over hetzelfde object is een vorm van dubbele belasting die voorkomen moet worden. Dit zal ik hierna toelichten. Neem de vorm van economische belasting hierboven vermeld onder 1. Van Raad gaf het voorbeeld van dividenden: “Zij worden uitgekeerd uit de winst die bij de dividenduitkerende NV of BV is belast, en worden vervolgens (zonder dat de uitkering bij de NV of BV tot enige aftrek leidt), bij de ontvangende particuliere aandeelhouder belast”.⁷¹ Doordat de NV of BV de dividenduitkering niet in aftrek kan brengen, wordt meer dan zijn financiële

⁶⁷ Van Raad, in: Cursus Belastingrecht IBR.1.1.2.

⁶⁸ Van Raad, in: Cursus Belastingrecht IBR.1.1.2.

⁶⁹ Opsomming overgenomen van Van Raad, in: Cursus Belastingrecht IBR.1.1.2.

⁷⁰ Van Mens 1985, p. 245.

⁷¹ Van Raad, in: Cursus Belastingrecht IBR.1.1.2.

draagkracht in de heffing betrokken. Dit is in strijd met het draagkrachtbeginsel en ook deze vorm van dubbele belasting zou naar mijn mening moeten worden voorkomen. Los van de vraag of deze gedaanten van economische dubbele belasting bij verschillende subjecten zich voordoen bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting en of ze dienen te worden voorkomen, dienen de eerste twee gevallen te worden voorkomen door een aftrek, niet door een vrijstelling. Het derde geval is een kwestie die zich slechts voordoet in internationaal verband en dient te worden voorkomen door het internationale belastingrecht, niet zozeer in de nationale wet. Ten behoeve van dit onderzoek zal er dus slechts worden gekeken of er sprake is van juridische dubbele belasting of economische dubbele belasting bij hetzelfde subject. Deze gevallen dienen namelijk door middel van een vrijstelling te worden voorkomen. Halma⁷² noemt deze vormen van dubbele belasting samen: ‘directe cumulatie’. Hierna zal ik dan ook gebruik maken van de door Halma geïntroduceerde term.

Voor zover uit dit onderzoek blijkt dat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting sprake is van directe cumulatie en deze wordt voorkomen door de vrijstelling, wordt het doel van de vrijstelling bereikt en vervult de vrijstelling dus nog een rol in de schenkbelasting.

⁷² Halma 2017, p. 15.

4.3. Winst uit onderneming

4.3.1. Algemeen

In Box 1 wordt bij een belastingplichtige de belastbare winst uit onderneming met inkomstenbelasting belast. Belastbare winst uit onderneming is, op grond van artikel 3.2 Wet IB 2001, het gezamenlijke bedrag van de winst, die de belastingplichtige als ondernemer geniet uit een of meer ondernemingen. Het gaat dus om ‘winst uit onderneming’ die door ‘een ondernemer’ wordt genoten. Samenloop zou zich voor kunnen doen indien een IB-ondernemer een schenking ontvangt of indien een IB-ondernemer (een deel van) zijn onderneming schenkt. Hierna zal worden bekeken of in deze situaties sprake is van directe cumulatie.

4.3.2. Schenking aan een IB-ondernemer

Indien een IB-ondernemer een schenking ontvangt, dient te worden gezien in welke hoedanigheid en welke sfeer de ondernemer deze schenking ontvangt.

Privésfeer

Een schenking die wordt gedaan vanuit de vrijgevigheid jegens de persoon van de ondernemer, wordt niet ontvangen in de hoedanigheid van ondernemer.⁷³ De schenking vindt dan plaats in de privésfeer en er is dan geen sprake van winst uit onderneming. Hierbij valt te denken aan een schenking van vader aan zoon (IB-ondernemer). De schenking wordt uit vrijgevigheid gedaan vanwege de familierelatie. Indien de zoon de schenking vervolgens gebruikt in zijn onderneming, wordt dit op grond van goed koopmansgebruik als een privéstorting aangemerkt.⁷⁴

Winstsfeer

Een schenking aan een IB-ondernemer komt wel op in de winstsfeer, indien de schenking in de hoedanigheid van ondernemer is ontvangen en behoort tot de winst uit onderneming. Volgens Van Mens⁷⁵ is dat het geval indien de schenking een direct gevolg is van het handelen als ondernemer, waarop de normale bedrijfsuitoefening is gericht. Wil er sprake zijn van winst uit onderneming dient er dus een causaal verband aanwezig te zijn tussen het voordeel en de ondernemingsuitoefening; de baten en lasten worden

⁷³ Van Mens 1985, p. 249.

⁷⁴ Dit vloeit voort uit het totaalwinstbegrip van artikel 3.8 Wet Inkomstenbelasting 2001.

⁷⁵ Van Mens 1985, p. 249.

veroorzaakt door de ondernemingsoefening.⁷⁶ Indien een schenking dus het gevolg is van het handelen als ondernemer, dan vormt de schenking winst uit onderneming en wordt hierover inkomstenbelasting geheven.

Het is vervolgens de vraag of er over die schenking ook schenkbelasting verschuldigd kan zijn, waardoor er sprake is van directe cumulatie. De Successiewet 1956 verwijst voor het schenkingsbegrip naar de gift als bedoeld in artikel 7:186 lid 2 BW.⁷⁷ Op grond van dat artikel wordt als gift aangemerkt: 'iedere handeling die ertoe strekt dat degeen die de handeling verricht, een ander ten koste van het eigen vermogen verrijkt'. Vereist is dus dat de schenker verarmt en de begiftigde verrijkt, bovendien moet de schenker zich ervan bewust zijn geweest dat hij door het doen van de schenking zou verarmen en moet hij die verarming hebben gewild (vrijgevigheid of liberaliteit).⁷⁸

Indien een klant een schenking aan een ondernemer doet, dan ligt de oorzaak van de schenking niet in de bevoordelingsbedoeling, maar in de ondernemingsuitoefening. De klant wil de ondernemer niet zomaar bevoordelen, maar belonen voor de diensten van de ondernemer. Tenzij er een andere relatie bestaat tussen de klant en de ondernemer, op basis waarvan er een reden bestaat om aan te nemen dat er sprake is van vrijgevigheid jegens de persoon van de ondernemer, zijn de klant en ondernemer onafhankelijke derden, die zakelijk handelen en vormt de schenking een betaling voor een tegenprestatie.⁷⁹ De schenking wordt in dat geval dus niet uit vrijgevigheid verricht en er is geen sprake van een schenking in de zin van de Successiewet, die met schenkbelasting wordt belast.

Indien er geen familierelatie tussen de schenker en de IB-ondernemer aanwezig is, kan het lastig zijn om aan te tonen dat de schenking is gedaan uit vrijgevigheid jegens de persoon van de ondernemer en niet het gevolg is van de ondernemingsuitoefening. Een voorbeeld hiervan is de casus van het arrest van het Hof Arnhem-Leeuwarden⁸⁰ van 23 januari 2018 waarin een belastingadviseur, die een IB-onderneming dreef, een schenking ontving van een van zijn zakelijke relaties. Hij had de schenking beschouwd als een vrijgestelde schenking ten behoeve van een eigen woning. Hij had de schenking echter aangewend voor de aflossing van een hypothecaire lening, welke hij was aangegaan voor de bouw van een kantoorpand. De inspecteur was van mening dat de schenking onterecht was aangemerkt als een vrijgestelde schenking en het voordeel tot de winst uit onderneming moest worden gerekend, omdat deze was ontvangen van een zakelijke relatie. In hoger beroep komt vast te staan dat belanghebbende niet de juiste aangifte had gedaan, waardoor hij te maken kreeg met omkering van de bewijslast. Het was dus aan hem om te bewijzen dat de

⁷⁶ Van Kempen, in: *Cursus Belastingrecht* IB.3.2.9.A.a.

⁷⁷ Artikel 1 lid 7 Successiewet 1956.

⁷⁸ Van Vijfeijken & Gubbels, *Cursus Belastingrecht* S&E. 6.1.0.A.

⁷⁹ Zie ook Van Vijfeijken, annotatie bij HR 11 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0984, *BNB* 2001/243.

⁸⁰ Hof Arnhem-Leeuwarden 23 januari 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:885, *V-N* 2018/21.1.2.

schenking niet zakelijk was. Hiertoe had hij aangevoerd dat hij de schenking had ontvangen, omdat hij voor schenkster had gezorgd. Hij heeft deze stelling echter niet feitelijk onderbouwd, waardoor hij volgens het Hof niet aan zijn bewijslast heeft voldaan en de schenking tot de winst uit onderneming werd gerekend. Het ontvangen van een schenking van een zakelijke relatie kan dus de indruk wekken dat de schenking samenhangt met de ondernemingsuitoefening en de schenking zodoende behoort tot de winst uit onderneming. Had belanghebbende in deze casus echter feitelijk onderbouwd dat hij in de privésfeer voor schenkster had gezorgd, dan ben ik van mening dat wel sprake van een schenking uit vrijgevigheid jegens de persoon van de ondernemer zou zijn geweest. Men zou dan niet aan winst uit onderneming zijn toegekomen.

4.3.3. Schenking (deel van) onderneming door een IB-ondernemer

Een IB-ondernemer kan daarnaast (een deel van) zijn onderneming schenken aan een ander. In dat geval staakt de IB-ondernemer zijn onderneming en dient hij inkomstenbelasting te betalen over de stille en fiscale reserves en eventuele goodwill die in zijn onderneming aanwezig zijn.⁸¹ De begiftigde ontvangt (een deel van) de onderneming en is over deze verkrijging schenkbelasting verschuldigd. Hier is dus zowel inkomstenbelasting als schenkbelasting verschuldigd, echter bij verschillende subjecten en over verschillende objecten, waardoor er geen sprake is van directe cumulatie.

Doorschuiffaciliteit

Het is echter ook mogelijk dat de schenker gebruik kan maken van de doorschuiffaciliteit van artikel 3.63 Wet IB 2001. Een van de voorwaarden voor de faciliteit is dat de onderneming wordt overgedragen aan een medeondernemer of werknemer. Indien van de faciliteit gebruik kan worden gemaakt, wordt de schenker geacht zijn onderneming niet te hebben gestaakt en hoeft de schenker niet af te rekenen. Daarnaast wordt de verkrijger geacht in de plaats te zijn getreden van de schenker. Dit betekent dat de verkrijger de onderneming voortzet met de boekwaarden op de fiscale slotbalans van de schenker.⁸² Hierdoor wordt de belastingschuld van de schenker als het ware doorgeschoven naar de verkrijger en ontstaat er bij de verkrijger een latente inkomstenbelastingsschuld. Daarnaast is de verkrijger schenkbelasting verschuldigd over de waarde van de onderneming.⁸³ Er is hier dus sprake van indirecte cumulatie, die wordt echter

⁸¹ Dit volgt uit het totaalwinstbegrip van artikel 3.8 Wet Inkomstenbelasting 2001. Er dient te worden afgerekend over de winsten die nog niet in de fiscale winstberekening tot uitdrukking zijn gekomen.

⁸² Van Kempen, in: Cursus Belastingrecht IB.3.2.32.A.

⁸³ Dit is de waarde going concern of indien hoger de liquidatiewaarde, ex artikel 21 lid 13 Successiewet 1956.

weggenomen doordat de verkrijger de latente inkomstenbelastingclaim op de verkrijging in mindering kan brengen.⁸⁴ Er is dus geen sprake van directe cumulatie.

Bedrijfsopvolgingsfaciliteit (BOF)

De verkrijger kan mogelijk een (voorwaardelijke) vrijstelling krijgen voor de schenkbelasting op grond van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit.⁸⁵ De vrijstelling ziet alleen op het ondernemingsvermogen van de onderneming, niet op het beleggingsvermogen. Indien er dus slechts ondernemingsvermogen in de onderneming aanwezig is en de gehele verkrijging vrijgesteld is, wordt er geen schenkbelasting geheven. In dat geval doet zich dus in zijn geheel geen samenloop tussen de schenkbelasting en inkomstenbelasting voor. Zit er in de onderneming daarentegen slechts beleggingsvermogen of wordt het ondernemingsvermogen niet (geheel) vrijgesteld door de bedrijfsopvolgingsfaciliteit, dan dient de verkrijger wel schenkbelasting over de verkrijging te betalen. Ook in dat geval is er, zoals we hiervoor hebben gezien, geen sprake van directe cumulatie.

4.3.4. Tussenconclusie winst uit onderneming

Bij het heffen van inkomstenbelasting over winst uit onderneming doet zich geen directe cumulatie met de schenkbelasting voor.

⁸⁴ Artikel 20, lid 5,,sub a, jo. lid 6 Successiewet 1956.

⁸⁵ Artikel 35b t/m 35f Successiewet 1956.

4.4. Loon

4.4.1. Algemeen

In Box 1 wordt naast winst uit onderneming ook loon belast met inkomstenbelasting. De loonbelasting is een voorheffing op de inkomstenbelasting.⁸⁶ Loon is op grond van artikel 10 lid 1 Wet LB 1964 “al hetgeen uit een dienstbetrekking of een vroegere dienstbetrekking wordt genoten, daaronder mede begrepen hetgeen wordt vergoed of verstrekt in het kader van de dienstbetrekking”. De werknemer verkrijgt dus een voordeel, dat wordt genoten ‘uit’ de dienstbetrekking. Er dient een causaal verband aanwezig te zijn tussen de dienstbetrekking en het loon. Dit betekent dat niet elke betaling door de werkgever loon is, maar slechts indien de oorzaak van de loonbetaling in de dienstbetrekking ligt en de werkgever de werknemer dus wil belonen voor zijn gedane of nog te verrichten werk.⁸⁷

4.4.2. Schenking aan werknemer

Indien een werknemer een schenking van zijn werkgever ontvangt dient dus ook hier te worden bekeken in welke hoedanigheid de werknemer een schenking ontvangt en in welke sfeer de schenking aldus plaatsvindt.

Privésfeer

Een schenking die wordt gedaan uit vrijgevigheid jegens de persoon van de werknemer vormt geen loon. De schenking vindt dan plaats in de privésfeer. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer er tussen de werkgever en werknemer een familierelatie of affectieve relatie aanwezig is.⁸⁸ Het voordeel wordt dan niet genoten ‘uit’ de dienstbetrekking en de schenking wordt derhalve slechts met schenkbelasting belast. Wel dient te worden opgemerkt dat wanneer er geen familierelatie aanwezig is, het lastig kan zijn aan te tonen dat er een affectieve relatie aanwezig waarin de oorzaak van de schenking gelegen is. Zo heeft de Hoge Raad in 1999 geoordeeld dat daarvoor onvoldoende is: “dat tijdens werkonderbrekingen of na het werk persoonlijke en vertrouwelijke gegevens werden uitgewisseld”⁸⁹.

⁸⁶ Artikel 9.2, lid 1, onder a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

⁸⁷ Weerepas, in: *Cursus Belastingrecht* LB.2.2.0.b1.

⁸⁸ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 2.4.2.

⁸⁹ HR 20 januari 1999, ECLI:NL:HR:1999:AA2829, *V-N* 1999/39.7, ro. 5.3.

Loonsfeer

Een schenking komt wel op in de loonsfeer indien de schenking wordt ontvangen in de hoedanigheid van werknemer en behoort tot het belastbare loon. Zoals Van Westen⁹⁰ aangeeft is het loonbegrip een zeer ruim begrip en omvat het: “niet alleen de voordelen waarop de werknemer recht heeft, doch ook de voordelen die de werkgever of die derden in direct verband met de in de dienstbetrekking verrichte arbeid *onverplicht* aan de werknemer doen toekomen, zoals fooien”. Indien de werknemer dus van de werkgever een schenking ontvangt die een beloning vormt voor verrichte of nog te verrichten werkzaamheden, wordt de schenking ontvangen in de hoedanigheid van werknemer en is er wel sprake van loon. Ook fooien en dergelijke prestaties van derden kunnen dus tot het belastbare loon behoren.⁹¹ Hierbij dient eveneens een causaal verband tussen het voordeel en de dienstbetrekking aanwezig te zijn. Daarvan is volgens Hoogeveen⁹² sprake “indien de beloning een vergoeding vormt voor enige werkzaamheid van de werknemer als zodanig”. Indien een werknemer dus een schenking van derden ontvangt en die schenking een vergoeding vormt voor enige werkzaamheid van de werknemer als zodanig, dan vormt die schenking loon en wordt er inkomstenbelasting geheven. Weerepas⁹³ geeft als voorbeeld: “Stel dat een oud-aandeelhouder van de NV waarbij de werknemer werkt, besluit die werknemer ter gelegenheid van zijn huwelijk te verrassen. Dat besluit berust bijvoorbeeld op de overweging, dat de gunstige prijs die de oud-aandeelhouder bij de verkoop wist te bedingen mede te danken was aan de inzet van de werknemer. In dat geval is de oorzaak van het van een derde afkomstige geschenk wel gelegen in de dienstbetrekking.”⁹⁴

Het is vervolgens de vraag of deze schenkingen ook kunnen kwalificeren als een schenking in zin van de Successiewet 1956. Zoals we gezien hebben is daarvoor vereist dat de schenker verarmt, de begiftigde verrijkt en de schenker de wil heeft gehad om de begiftigde te bevoordelen. Indien er geen andere relatie bestaat tussen de werkgever en werknemer, of de derde en de werknemer, waaruit de schenking valt te verklaren, dan moet naar mijn mening worden aangenomen dat de schenking een beloning vormt voor de verrichte of nog te verrichten werkzaamheden.⁹⁵ Indien er geen dienstbetrekking aanwezig was geweest, zou de schenking namelijk niet hebben plaatsgevonden. De werkgever of de derde wil de werknemer dus niet bevoordelen, maar belonen voor de werkzaamheden. De schenking vormt zodoende een betaling voor een tegenprestatie en wordt niet uit vrijgevigheid gedaan. De oorzaak van de schenking ligt dus niet in de

⁹⁰ Van Westen, *Cursus Belastingrecht* LB.2.2.0.g1.

⁹¹ Artikel 12 Wet Loonbelasting 1964 en artikel 3.81 Wet Inkomstenbelasting.

⁹² Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 2.2.1.

⁹³ Weerepas, in: *Cursus Belastingrecht* IB.3.3.3.C.a.

⁹⁴ Overigens is er dan geen inhoudingsplicht voor de werkgever, dus wordt er geen loonbelasting ingehouden, maar er kan wel inkomstenbelasting worden geheven o.g.v. 3.81 Wet Inkomstenbelasting 2001.

⁹⁵ In die zin ook Van Vijfeijken, annotatie bij HR 11 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0984, *BNB* 2001/243.

bevoordelingsbedoeling, maar in de arbeidsverhouding.⁹⁶ Hoogeveen merkt terecht op: ‘dat als de oorzaak van de bevoordeling gelegen is in de verrichte of nog te verrichten arbeidsprestaties en beide partijen daar redelijkerwijs van mochten uitgaan, er sprake is van een arbeidsbeloning (van derden) en niet van een schenking.’⁹⁷

Loon en schenking?

De bevoordeling kan ook zowel zijn gedaan om de werknemer te belonen voor zijn werk, alsmede uit sympathie voor de persoon van de werknemer. Met Hoogeveen⁹⁸ ben ik van mening, dat in dat geval de meest zwaarwegende reden moet worden gevonden. Indien bijvoorbeeld een vader (werkgever) aan zijn zoon (werknemer) een schenking doet, kan de familierelatie de doorslaggevende reden zijn voor de schenking en is er geen sprake van loon. Doet de vader echter tegelijkertijd aan alle andere werknemers een schenking, dan zal de dienstbetrekking de oorzaak zijn voor de bevoordeling en zal er wel sprake zijn van loon.⁹⁹ Er is dus ofwel sprake van loon, belast met inkomstenbelasting, ofwel sprake van een schenking, belast met schenkbelasting.

Toch sprake van directe cumulatie?

Samenloop tussen de inkomstenbelasting en schenkbelasting doet zich hier naar mijn mening dus niet voor. Zoals we hebben gezien in onderdeel 3.2 werd echter in het arrest van de Hoge Raad van 7 maart 1923¹⁰⁰, dat volgens Van den Berge¹⁰¹ aanleiding gaf tot het invoeren van de vrijstelling, een uitkering van een coöperatie aan de directeur als arbeidsinkomen met inkomstenbelasting en met schenkbelasting belast. Dat vond de wetgever ongewenst en betoogd¹⁰² is dat de wetgever met name deze schenkingen aan werknemers op het oog had bij het invoeren van de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. Schijnbaar was de wetgever dus van mening dat er wel dubbele belasting kon bestaan bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting over arbeidsinkomsten.

⁹⁶ Zie ook Gubbels 2017, p. 29.

⁹⁷ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 3.4.3.

⁹⁸ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 2.2.3.

⁹⁹ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 2.2.3.

¹⁰⁰ HR 7 maart 1923, B3219, *PW* 11846.

¹⁰¹ Concl. A-G van den Berge, ECLI:NL:PHR:2002:ZC8025, bij HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216, par. 2.8.

¹⁰² Zie HR 29 april 1959, ECLI:NL:HR:1959:AY0850, *BNB* 1959/225.

In 1984 is er ook een casus geweest waarin de Hoge Raad ¹⁰³ zowel een schenking als loon aannam, waarbij de heffing van schenkbelasting achterwege bleef door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. Een klant verstrekke aan een firmant van een belastingadvieskantoor, die haar fiscale belangen behartigde, een hypothecaire lening met een onzakelijke rente. In geschil was of er sprake was geweest van een bevoordeling uit vrijgevigheid en of de heffing van schenkingsrecht achterwege diende te blijven op grond van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. De inspecteur had gesteld dat geldgeefster aan belanghebbende een persoonlijke beloning wilde geven voor het werk dat hij in het kader van zijn kantoor voor haar deed. Belanghebbende had deze stelling niet weersproken. Hieruit leidde de Hoge Raad af dat de onverplichte bevoordeling uit vrijgevigheid was verricht en dat er sprake was van een schenking. Daarnaast had belanghebbende in cassatie zelf aangevoerd dat de relatie tussen belanghebbende en geldgeefster ertoe leidde dat een – eventueel aanwezig – rentevoordeel zich manifesteert als een voordeel dat genoten is hetzij als loon uit dienstbetrekking hetzij uit niet in dienstbetrekking verrichte werkzaamheden en diensten. Belanghebbende heeft het verband tussen de bevoordeling en verrichte diensten dus niet willen bestrijden. Op grond van dat verband moest volgens de Hoge Raad worden aangenomen dat het rentevoordeel tot zijn inkomsten uit arbeid moet worden gerekend. De verkrijging was dus onderworpen aan de heffing van inkomstenbelasting, zodat deze op grond van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 was vrijgesteld van het recht van schenking.

Deze gevolgtrekking is voor mij onbegrijpelijk. Indien de lening zowel is verstrekt uit vrijgevigheid jegens de persoon van de ondernemer alsmede als beloning voor verrichte werkzaamheden, dient volgens Hoogeveen¹⁰⁴ de meest zwaarwegende reden voor het verstrekken van de lening te worden gezocht. Ik sluit me daar, zoals gezegd, bij aan. In onderhavig arrest zou naar mijn mening de verrichte arbeid in ieder geval de meest zwaarwegende reden, en wellicht de enige reden, voor het verstrekken van de lening moeten zijn geweest. Uit de casus blijkt namelijk niet dat er een persoonlijke band is op grond waarvan de geldgeefster belanghebbende heeft willen bevoordelen. Derhalve vormt het rentevoordeel loon en komt men aan een schenking niet toe. De lening is weliswaar vrijwillig verstrekt, maar de oorzaak van de lening ligt in de verrichte arbeid en niet in de bevoordeling. Het bevreemdt mij dan ook dat Hoogeveen¹⁰⁵ deze uitspraak juist acht. Hoogeveen stelt: ‘De overdracht kan ook deels zijn ingegeven om de werknemers te belonen voor de door hen geleverde prestaties en deels om andere persoonlijke redenen’ en verwijst daarbij naar het

¹⁰³ HR 09 mei 1984, ECLI:NL:HR:1984:AW8622, *BNB* 1984/236, m.nt. Van Dijk.

¹⁰⁴ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 2.2.3.

¹⁰⁵ Hoogeveen, *WFR* 2016/250, par. 3.3.4.

arrest van de Hoge Raad van 30 mei 1990¹⁰⁶. In dit arrest had het Hof Arnhem¹⁰⁷ geoordeeld dat de kwijtschelding van een schuld van de werknemer door de werkgever: “was gebaseerd zowel op de relatie tussen belanghebbende en de BV van schuldenaar en schuldeiser, als op hun relatie van werknemer en werkgever”. Het voordeel werd voor de helft als inkomsten uit dienstbetrekking aangemerkt. De Hoge Raad heeft de uitspraak van het Hof bevestigd.

De stelling van Hoogeveen dat de overdracht deels kan zijn ingegeven om de werknemers te belonen voor de arbeid en deels om ander persoonlijke redenen is weliswaar correct, maar dat zou betekenen dat de helft van het voordeel als loon zou moeten worden aangemerkt en de helft van het voordeel als schenking. In dat geval doet zich dan ook geen samenloop tussen schenkbelasting en inkomstenbelasting voor, waardoor de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 niet van toepassing is. Dit is echter niet aan de orde in de uitspraak van de Hoge Raad van 9 mei 1984. In die uitspraak wordt het gehele voordeel zowel als schenking en als loon aangemerkt en dat is mijns inziens onterecht. Ik vind de uitspraak van de Hoge Raad dan ook zeer onbevredigend.

4.4.3. Tussenconclusie loon

Ook bij het heffen van inkomstenbelasting over loon doet zich naar mijn mening geen directe cumulatie met de schenkbelasting voor. Er is ofwel sprake van loon ofwel sprake van een schenking. Samenloop is niet mogelijk nu het kwalificeren van een voordeel als loon, het aanwezig zijn van een schenking in de zin van de Successiewet 1956 uitsluit.

¹⁰⁶ HR 30 mei 1990, ECLI:NL:HR:1990:ZC4298, *BNB* 1990/2008.

¹⁰⁷ Hof Arnhem 22 juni 1988, ECLI:NL:GHARN:1988:AW7182, *V-N* 1989/3215, 3, m.nt. Redactie Vakstudie Nieuws.

4.5. Resultaat uit overige werkzaamheden

4.5.1. Algemeen

Het resultaat uit overige werkzaamheden is het gezamenlijke bedrag van de voordelen die, onder welke naam en in welke vorm ook, worden behaald met een werkzaamheid en die geen belastbare winst of belastbaar loon genereren.¹⁰⁸

4.5.2. Schenking aan resultaatgenieter

Indien een resultaatgenieter een schenking ontvangt dient wederom te worden gezien in welke hoedanigheid hij de schenking ontvangt. Ontvangt de resultaatgenieter de schenking uit vrijgevigheid jegens de persoon van de resultaatgenieter, dan is er sprake van een schenking die belast is met schenkbelasting. Vormt het voordeel daarentegen een beloning voor het verrichten van een werkzaamheid, dan behoort het voordeel tot het resultaat uit overige werkzaamheid en wordt het voordeel met inkomstenbelasting belast.

Net zoals bij winst uit onderneming en loon uit dienstbetrekking, zal bij resultaat uit overige werkzaamheden ofwel sprake zijn van een schenking, belast met schenkbelasting, ofwel sprake zijn van resultaat uit overige werkzaamheden, belast met inkomstenbelasting. Directe cumulatie tussen de inkomstenbelasting en schenkbelasting doet zich ook hier niet voor.

4.5.3. Terbeschikkingstelling

4.5.3.a. Algemeen

Het resultaat uit overige werkzaamheden wordt met de artikelen 3.91 en 3.92 Wet IB 2001 uitgebreid met het ter beschikking stellen van vermogensbestanddelen aan een onderneming of werkzaamheid (art. 3.91) of aan een aanmerkelijkbelangvennootschap (art. 3.92). Samenloop zou zich kunnen voordoen indien een vermogensbestanddeel om niet ter beschikking wordt gesteld of indien een ter beschikking gesteld vermogensbestanddeel wordt geschonken. Hierna zal worden gezien of er in die gevallen sprake is van directe cumulatie.

¹⁰⁸ Artikel 3.90 jo. 3.94 Wet Inkomstenbelasting 2001.

4.5.3.b. Artikel 3.91: ter beschikking stellen aan (een samenwerkingsverband van) een verbonden persoon

Op grond van artikel 3.91 Wet IB 2001 wordt het rendabel maken van vermogensbestanddelen, door deze al dan niet tegen vergoeding, ter beschikking te stellen aan een verbonden persoon of samenwerkingsverband van een verbonden persoon, belast met inkomstenbelasting. Een verbonden persoon is de partner of het minderjarig kind (van de partner) van de belastingplichtige. De verbonden persoon of het samenwerkingsverband dient de vermogensbestanddelen aan te wenden voor het behalen van belastbare winst uit onderneming of belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden. Denk bijvoorbeeld aan een man die zijn pand verhuurt aan zijn vrouw. Zij gebruikt het pand in haar IB-onderneming. De huur die zij aan haar man betaalt, vormt bij hem resultaat uit overige werkzaamheden.

Ter beschikking stellen om niet

Stel nu dat hij geen huur bedingt. Op grond van de artikel 3.94 en 3.95 Wet IB 2001¹⁰⁹ zijn bij het bepalen van het resultaat de regels van het winstregime van toepassing.¹¹⁰ De man wordt op basis van die regels geacht een zakelijke huur te hebben bedongen.¹¹¹ Dat bedrag wordt dus bij de man als resultaat uit overige werkzaamheden belast. Hij wordt geacht dit bedrag aan zijn werkzaamheidsvermogen te hebben onttrokken naar privé en aan zijn vrouw te hebben geschonken. Zijn vrouw is dan schenkbelasting verschuldigd over dit bedrag. Zij wordt op haar beurt geacht dit bedrag in haar onderneming te hebben gestort. Bij de onderneming wordt vervolgens de zakelijke huur op de winst in mindering gebracht.¹¹² Er is geen sprake van dubbele heffing nu de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden geheven van verschillende subjecten, over verschillende objecten.

Schenken ter beschikking gesteld vermogensbestanddeel

Het is ook mogelijk dat degene, die een vermogensbestanddeel ter beschikking stelt, het vermogensbestanddeel schenkt aan een ander. In dat geval staakt de schenker zijn ter terbeschikkingstelling. Dit loopt gelijk aan de staking van een onderneming op grond van artikel 3.94 Wet IB 2001. De schenker dient af te rekenen over het verschil tussen de waarde in het economische verkeer en de boekwaarde van

¹⁰⁹ De wetgever heeft voor de bepaling van het belastbaar bedrag zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de fiscale behandeling van winst uit onderneming. Zo zijn het totale winstbegrip en goed koopmansgebruik van toepassing. Zie *Kamerstukken II*, 1998-99, 26 727, nr. 3, p. 30.

¹¹⁰ Hoogeveen, in: *Cursus Belastingrecht IB.3.4.1.E.a.*

¹¹¹ *Kamerstukken II*, 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 200.

¹¹² Hoogeveen, in: *Cursus Belastingrecht IB.3.4.6.B.a2*

het vermogensbestanddeel.¹¹³ De begiftigde is vervolgens schenkbelasting verschuldigd over de waarde in het economische verkeer van het vermogensbestanddeel. Hier is wederom geen sprake van dubbele heffing, nu geen sprake is van heffing bij hetzelfde subject over hetzelfde object. Het vermogensbestanddeel kan vervolgens bij de begiftigde in Box 3 vallen of opnieuw ter beschikking worden gesteld. Valt het vermogensbestanddeel bij de begiftigde in Box 3, dan verwijst ik voor de uitwerking van de samenloop naar de behandeling van Box 3.

Schenkt de man, uit voorgaand voorbeeld, het pand echter aan zijn meerderjarige kind en blijft dit kind het pand verhuren aan de vrouw, dan kan dit als een ongebruikelijke terbeschikkingstelling¹¹⁴ worden aangemerkt. Het feit dat de huur, die het kind vervolgens uit het pand ontvangt, als resultaat uit overige werkzaamheden met inkomstenbelasting wordt belast, levert geen dubbele heffing op. Het object van heffing is namelijk niet gelijk, nu de waarde van het pand in de schenkbelasting wordt betrokken en de vruchten uit het pand met inkomstenbelasting worden belast.

4.5.3.c. Artikel 3.92: ter beschikking stellen aan een aanmerkelijkbelangvennootschap (verbonden persoon)

Op grond van artikel 3.92 wordt het rendabel maken van vermogensbestanddelen, door deze ter beschikking te stellen aan een vennootschap, waarin de belastingplichtige zelf of een met hem verbonden persoon een aanmerkelijk belang heeft, of aan een samenwerkingsverband waarvan voornoemde vennootschap deel uitmaakt, belast met inkomstenbelasting. In dit geval verhuurt de man het pand niet aan zijn vrouw, maar aan haar B.V. De huur die de B.V. van de vrouw aan hem betaalt, vormt bij hem resultaat uit overige werkzaamheden.

Ter beschikking stellen om niet

Indien de man in dit geval geen huur bedingt wordt ook hier de man, op grond van de bepalingen van het winstregime, geacht een zakelijke huur te hebben bedongen. Dit bedrag vormt bij hem wederom het resultaat uit overige werkzaamheden. Hij wordt geacht dit bedrag onttrokken te hebben naar privé en aan zijn vrouw geschonken te hebben. Zij is hierover schenkbelasting verschuldigd en wordt geacht dit bedrag in haar B.V. te hebben gestort. Bij de B.V. vindt een correctie plaats door de zakelijke huur ten laste van

¹¹³ Dijkstra 2016, par. 4.2.3.2.1.

¹¹⁴ Artikel 3.91, lid 3, Wet Inkomstenbelasting 2001.

de winst te brengen.¹¹⁵ Er doet zich geen samenloop voor, omdat de inkomstenbelasting en schenkbelasting bij verschillende subjecten worden geheven.

Schenken ter beschikking gesteld vermogensbestanddeel

Ook hier is het mogelijk dat degene, die een vermogensbestanddeel ter beschikking stelt, het vermogensbestanddeel schenkt aan een ander. Wederom staakt de schenker dan zijn werkzaamheid en dient de schenker af te rekenen over het vermogensbestanddeel. Indien de man uit voorgaand voorbeeld zijn pand aan de vrouw schenkt, dan gaat het pand bij de vrouw tot een terbeschikkingstelling behoren en dient zij het pand naar de waarde in het economische verkeer te boek te stellen. Ook in dat geval is geen sprake van dubbele heffing. Samenloop van inkomstenbelasting en schenkbelasting doet zich in terbeschikkingstellingssituaties dus niet voor.¹¹⁶

4.5.4. Tussenconclusie resultaat uit overige werkzaamheden

Ook bij het heffen van inkomstenbelasting over het resultaat uit overige werkzaamheden, daaronder begrepen het terbeschikkingstellingsresultaat, doet zich geen directe cumulatie met de schenkbelasting voor.

¹¹⁵ Hoogeveen, in: Cursus Belastingrecht IB.3.4.6.B.a2

¹¹⁶ Voor een uitgebreide behandeling van terbeschikkingstellingssituaties waarin samenloop zich kan voordoen, verwijs ik naar Hoofdstuk 4: 'De (voorkoming van cumulatie onder de werking van de Successiewet 1956 en de Wet Inkomstenbelasting 2001', in: Dijkstra 2016.

4.6. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen

4.6.1. Algemeen

Afdeling 3.5 van de Wet IB 2001 regelt de belastbaarheid van de daar genoemde periodieke uitkeringen en verstrekkingen. De Wet IB 2001 geeft geen definitie van het begrip periodieke uitkeringen en verstrekkingen. Het begrip heeft zich in de jurisprudentie ontwikkeld. Stevens¹¹⁷ vat de definitie samen als volgt: “Als periodieke uitkering wordt beschouwd een uitkering (1) die een onderdeel is of kan zijn van een reeks uitkeringen, (2) voor zover elke uitkering – voor zichzelf – afhankelijk is van een toekomstige onzekere gebeurtenis, en die (3) geen onderdeel is van een complex van rechten en verplichtingen die bij voortdurend tegenover elkaar staan.” Periodieke uitkeringen zijn uitkeringen in geld en periodieke verstrekkingen zijn uitkeringen in natura.¹¹⁸ Wanneer ik hierna spreek van periodieke uitkeringen, vallen daaronder tevens de periodieke verstrekkingen. Periodieke uitkeringen komen voort uit een stamrecht. Zoals Arends het definieert is een stamrecht: “een recht op een reeks periodiek vervallende uitkeringen waarbij het in totaal tot uitkering komende bedrag onzeker is.”¹¹⁹ Voor zover de periodieke uitkeringen en verstrekkingen genoemd in afdeling 3.5 Wet IB niet als winst uit onderneming, loon of resultaat uit overige werkzaamheden zijn belast, zijn deze uitkeringen op grond van afdeling 3.5 Wet IB 2001 als inkomen uit werk en woning belast.¹²⁰ Alle andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen vallen in box 3.

De volgende periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn als inkomen uit werk en woning belast¹²¹:

1. De aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen;
2. De termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit inkomensvoorzieningen;
3. De uitkeringen en verstrekkingen op grond van een buitenlandse voorziening waarvan de strekking overeenkomt met termijnen van lijfrenten, en;
4. Uitkeringen en verstrekkingen op grond van een pensioenregeling.

Samenloop tussen de inkomstenbelasting en schenkbelasting zou zich voor kunnen doen indien een stamrecht kan worden geschonken. Hierna zal voor elk van voornoemde periodieke uitkeringen en

¹¹⁷ Stevens 2014/8.1.

¹¹⁸ Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.1.C.a.

¹¹⁹ Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.1.C.b.

¹²⁰ Artikel 2.14 Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²¹ Artikel 3.100, lid 1, Wet Inkomstenbelasting 2001.

verstrekkingen worden bekeken of samenloop zich voor kan doen en of dit directe cumulatie oplevert, die door artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 moet worden voorkomen.

4.6.2. Aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen

4.6.2.a. Algemeen

De aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen¹²² kunnen worden onderverdeeld in de periodieke uitkeringen en verstrekkingen die:

- a. worden ontvangen op grond van een publiekrechtelijke regeling;
- b. worden ontvangen op grond van een rechtstreeks uit het familierecht voortvloeiende verplichting;
- c. in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen;
- d. niet in rechte vorderbaar zijn en worden ontvangen van een rechtspersoon.

4.6.2.b. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen op grond van een publiekrechtelijke regeling

Indien een publiekrechtelijke regeling periodieke uitkeringen en verstrekkingen aan een persoon toewijst, dan worden deze uitkeringen bij deze persoon in box 1 belast. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan periodieke uitkeringen op grond van de AOW, Anw, WAO, WAZ, enzovoorts.

Stamrecht schenken

Het recht op de uitkeringen ontstaat dus op grond van de publiekrechtelijke regeling en komt slechts aan de gerechtigde op grond van deze regeling toe. Het stamrecht kan dus niet worden geschonken aan een ander. Degene die recht heeft op de publiekrechtelijke uitkering of verstrekking is hierover inkomstenbelasting verschuldigd op het moment dat hij de uitkering of verstrekking ontvangt.¹²³ De periodieke uitkering gaat dan tot het vermogen van de gerechtigde behoren. Schenkt de gerechtigde een bedrag ter grootte van de periodieke uitkering aan een ander, dan is dit een ‘normale’ schenking uit het vermogen, die bij de begiftigde is belast met schenkbelasting. Er is geen sprake van directe cumulatie, nu de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden geheven van verschillende subjecten over verschillende objecten.

¹²² Artikel 3.101, lid 1, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²³ Artikel 3.101, lid 1, sub a, Wet jo. 3.146, lid 1, sub a, Inkomstenbelasting 2001.

4.6.2.c. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die worden ontvangen op grond van een rechtstreeks uit het familierecht voortvloeiende verplichting

De periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit een stamrecht, dat ontstaat op grond van een uit het familierecht voortvloeiende verplichting, worden in box 1 belast. Deze uitkeringen blijven echter onbelast indien ze worden ontvangen van een bloed- of aanverwant in de rechte lijn of tweede graad van de zijlijn. Deze categorie ziet met name op alimentatie.¹²⁴ Op grond van het familierecht kan bijvoorbeeld bij echtscheiding een recht op alimentatie van de ex-echtgenoot ontstaan. De uitkeringen uit dit stamrecht zijn bij de betaler aftrekbaar¹²⁵ en bij gerechtigde belast met inkomstenbelasting.¹²⁶ De betalingen vinden dus hun oorzaak in de familierechtelijke verplichting. Zodoende is er geen sprake van vrijgevigheid en is er dus geen sprake van een schenking van het recht op alimentatie.

Stamrecht schenken

De ontvanger is op grond van het familierecht gerechtigd tot de betalingen, het stamrecht kan dus niet aan een ander worden geschonken. De gerechtigde is inkomstenbelasting verschuldigd op het moment dat hij de alimentatiebetaling ontvangt.¹²⁷ Wellicht kan degene die recht heeft op de alimentatie aan de betaler verzoeken om de betalingen aan een derde uit te laten keren. Ook in dat geval geniet de gerechtigde de alimentatiebetaling, ondanks dat hij de alimentatiebetaling niet daadwerkelijk ontvangt, en is hij hierover inkomstenbelasting verschuldigd.¹²⁸ De alimentatiebetaling wordt namelijk geacht te zijn ontvangen door gerechtigde indien de alimentatiebetaler zijn schuld aan de gerechtigde voldoet door op verzoek van de gerechtigde de alimentatiebetaling aan een derde over te maken.¹²⁹ Daarmee schenkt de gerechtigde in feite telkens losse bedragen uit zijn vermogen aan een derde, waarover de begiftigde schenkbelasting verschuldigd is. Ook hier is er dus geen sprake van directe cumulatie aangezien de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden geheven van verschillende subjecten over verschillende objecten.

¹²⁴ Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.2.C.a.

¹²⁵ Artikel 6.3, lid 1, onderdeel a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²⁶ Artikel 3.101, lid 1, onderdeel b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²⁷ Artikel 3.146, lid 1, onderdeel a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²⁸ Artikel 3.146, lid 1, onderdeel a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹²⁹ HR 17 september 1980, ECLI:NL:HR:1980:AW9896, *BNB* 1981/71, m.nt. Van Dijck.

4.6.2.d. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen

De periodieke uitkeringen en verstrekkingen die niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen worden ook in box 1 belast. In de literatuur worden als voorbeelden genoemd; de in rechte vorderbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen die berusten op een wettelijke verplichting tot vergoeding van schade door het derven van levensonderhoud en de in rechte vorderbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen die berusten op een dringende morele verplichting tot voorziening in het levensonderhoud.¹³⁰ Deze periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn namelijk ook bij de betaler als onderhoudsverplichtingen aftrekbaar van het belastbare inkomen uit werk en woning.¹³¹ De bepaling van artikel 3.101 lid 1 sub c Wet IB 2001 beperkt zich echter niet tot die gevallen. De periodieke uitkeringen en verstrekkingen die onder deze bepaling zijn belast, dienen ten eerste in rechte vorderbaar te zijn. Dit betekent dat ze rechtens afdwingbaar moeten zijn van de schuldenaar.¹³² Een stamrecht is een vermogensrecht, de uitkeringen hieruit zijn dus altijd in rechte vorderbaar. Daarnaast dienen de uitkeringen en verstrekkingen niet de tegenwaarde voor een prestatie te vormen. Deze uitkeringen en verstrekkingen zijn overigens niet belast in box 1, indien ze zijn ontvangen van een bloed- of aanverwant in de rechte lijn of in de tweede graad van de zijlijn dan wel van iemand die tot het huishouden van de schuldenaar behoort.

Stamrecht schenken

Zoals Arends¹³³ aangeeft vormen de uitkeringen en verstrekkingen niet de tegenwaarde voor een prestatie, indien het stamrecht waar ze uit voortvloeien krachtens schenking verkregen is. Indien iemand dus aan een derde een recht op periodieke uitkeringen schenkt, zijn de uitkeringen bij de verkrijger belast op grond van artikel 3.101 lid 1 sub c Wet IB 2001. Te denken valt bijvoorbeeld aan een persoon die aan een vriend het recht schenkt om elke maand duizend euro van hem te ontvangen zolang de begiftigde leeft. De uitkeringen zijn in dat geval bij de verkrijger belast met inkomstenbelasting in box 1, aangezien de termijnen periodiek zijn, in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen. Daarnaast is de verkrijger schenkbelasting verschuldigd over de waarde van het stamrecht.¹³⁴

¹³⁰ Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.2.D.a.

¹³¹ Artikel 6.3, lid 1, onderdeel e en f, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹³² Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.2.D.a.

¹³³ Arends, in: Cursus Belastingrecht IB.3.5.2.D.a.

¹³⁴ Artikel 20, lid 14, Successiewet 1956 jo. artikel 5-10 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

Er wordt dus zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting geheven bij hetzelfde subject. Het is echter de vraag of er ook sprake is van heffing over hetzelfde object, zodat de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing is. De verkrijger is namelijk schenkbelasting verschuldigd over het stamrecht (het recht op periodieke uitkeringen) en vervolgens inkomstenbelasting over de uitkeringen.

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt, zoals in onderdeel 3.3. besproken, dat de fiscus het standpunt inneemt dat er geen sprake is van heffing over hetzelfde object bij het schenken van een stamrecht.¹³⁵ De wetgever bevestigt dit standpunt.¹³⁶ Ook in de Leidraad bij de Successiewet 1956¹³⁷ is het standpunt ingenomen dat de vrijstelling slechts toepasselijk is indien inkomstenbelasting wordt geheven over het object van de schenking als zodanig. Dat is volgens de leidraad niet het geval bij het schenken van een vermogensrecht, waarvan de vruchten in de inkomstenbelasting worden betrokken. Zoals Van Wattel¹³⁸ echter terecht opmerkt is een dergelijke leidraadbepaling: “slechts een mening van de administratie en geen algemeen verbindend voorschrift”.

Jurisprudentie

De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 29 april 1959¹³⁹ ten aanzien van de schenking van dividendbewijzen geoordeeld dat de vrijstelling slechts van toepassing is, indien over het object van de schenking als zodanig inkomstenbelasting of een voorheffing wordt geheven. In casu was dit niet het geval, nu belanghebbende met de dividendbewijzen het daarin belichaamde recht op het dividend kreeg geschonken, terwijl in de inkomstenbelasting het uitgekeerde dividend werd belast. We zien dus dat ook volgens de Hoge Raad het object in juridische zin gelijk dient te zijn.

Het arrest van de Hoge Raad van 8 juni 1977¹⁴⁰ ziet op de schenking van toekomstige huurtermijnen. Vader had aan zoon, belanghebbende, toekomstige huurtermijnen geschonken. Belanghebbende was over het recht op de huurtermijnen schenkbelasting verschuldigd en vervolgens werden de huurtermijnen zelf in de heffing van inkomstenbelasting betrokken.¹⁴¹ Belanghebbende was van mening dat de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing was. De belanghebbende beriep zich bij de onderbouwing van dit standpunt echter op een bepaling die niet van toepassing was, reeds daarom faalde het beroep volgens de Hoge Raad. Dit is enigszins spijtig, zoals Scheltens in zijn noot¹⁴² bij dit arrest

¹³⁵ *Kamerstukken II* 1949/50, 915, nr. 4, p. 33.

¹³⁶ *Kamerstukken II* 1953/54, 915, nr. 5, p. 4.

¹³⁷ Leidraad bij de Successiewet 1956, Resolutie van 3 december 1956, no. C 6/12705, *V-N* 1957, p. 75.

¹³⁸ Wattel, *WPNR* 1997/6276, p. 449.

¹³⁹ HR 29 april, 1959, ECLI:NL:HR:1959:AY0850, *BNB* 1959/225, m.nt. Schuttevaer.

¹⁴⁰ HR 8 juni 1977, ECLI:NL:HR:1977:AX3813, *BNB* 1977/252, m.nt. J.P. Scheltens.

¹⁴¹ Onder de Wet Inkomstenbelasting 1964 werden huurtermijnen in de heffing betrokken bij degene die ze ontving.

¹⁴² J.P. Scheltens, Annotatie bij HR 8 juni 1977, ECLI:NL:HR:1977:AX3813, *BNB* 1977/262.

opmerkt, omdat de Hoge Raad hierdoor niet toekomt aan de vraag of het object voor de inkomstenbelasting gelijk is aan het object voor de schenkbelasting. Al had de Hoge Raad hier volgens Scheltens wel ambtshalve op in moeten gaan. Scheltens meent dat aangezien de Hoge Raad de zaak afdoet zonder op deze vraag in te gaan, de Hoge Raad oordeelt dat er geen reden bestond voor het toepassen van de vrijstelling. Scheltens is echter van mening dat de vrijstelling wel van toepassing zou moeten zijn. Om zijn standpunt kracht bij te zetten gaat hij in op de schenking van een lijfrente. Zo betoogt Scheltens dat, aangezien een stamrecht teniet gaat met de uitkering van de termijnen, de schenking van een stamrecht in feite een schenking van toekomstige termijnen is. De belastingen worden slechts op verschillende tijdstippen geheven, maar dit hoeft volgens Scheltens de toepasselijkheid van de vrijstelling niet uit te sluiten. Scheltens meent dan ook dat het gekunsteld is om een onderscheid te maken tussen het object zelf en het recht op een object. In het onderhavige geval gaat het volgens hem dan ook om een aantal afzonderlijke huurtermijnen, die slechts met een tijdsverschil met inkomstenbelasting zullen worden belast. Derhalve zou de vrijstelling van toepassing moeten zijn.

Wattel meent ook dat het in strijd is met de strekking van de vrijstelling om haar zo uit te leggen dat cumulatie van inkomstenbelasting en schenkbelasting over hetzelfde object bij dezelfde persoon blijft bestaan.¹⁴³ Ook Van Vijfeijken concludeert ten aanzien van het verkrijgen van een nabestaandenpensioen krachtens erfrecht dat er sprake is van cumulatie van erfbelasting en inkomstenbelasting. Van Vijfeijken¹⁴⁴ voert aan: “Dat er in strikt fiscaal-juridische zin onderscheid moet worden gemaakt tussen het stamrecht en de termijnen die hieruit voortkomen, doet hier niet aan af. In fiscaal-economische zin gaat het om dezelfde grootte die in beide heffingen wordt betrokken.”. Ik sluit me bij deze opvattingen aan. Het recht op periodieke uitkeringen wordt met schenkbelasting belast en de waarde van dit recht wordt gebaseerd op de waarde van alle toekomstige uitkeringen. In feite worden dus alle uitkeringen samen met schenkbelasting belast. De uitkeringen zelf worden vervolgens ook met inkomstenbelasting belast. Bij het schenken van een stamrecht kan dus worden geconcludeerd dat er zowel inkomstenbelasting als schenkbelasting wordt geheven over (materieel) hetzelfde object bij hetzelfde subject. Dit levert directe cumulatie op.

In het arrest van 3 mei 2002¹⁴⁵ komt de Hoge Raad wel toe aan de beantwoording van de vraag of artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing is bij de schenking van toekomstige huurtermijnen. In deze zaak heeft moeder aan haar dochter, belanghebbende, nog niet verschenen huurtermijnen geschonken. Belanghebbende is van mening dat de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing is op de geschonken huurtermijnen. Het Hof 's-Gravenhage heeft geoordeeld dat het recht op

¹⁴³ Wattel, *WPNR* 1997/6276, p. 449.

¹⁴⁴ Van Vijfeijken, *WFR* 2019/219, p. 1328.

¹⁴⁵ HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216.

huurpenningen niet onderworpen is aan de heffing van inkomstenbelasting en niet kan worden vereenzelvigd met feitelijk ontvangen huurtermijnen. Daarom kan er geen beroep worden gedaan op de vrijstelling. Dochter gaat tegen deze uitspraak in cassatie en voert aan dat het Hof een te beperkte interpretatie van de vrijstelling heeft gegeven. Volgens belanghebbende wordt er aan de bedoeling van de wetgever onvoldoende recht gedaan indien de voorwaarde van gelijkheid in object zo strikt wordt uitgelegd. De vrijstelling zou volgens belanghebbende wel van toepassing moeten zijn, omdat er in materiële zin zowel inkomstenbelasting als schenkbelasting wordt geheven over de geschonken huurtermijnen.

A-G Van den Berge concludeert dat dit middel slaagt. De Hoge Raad oordeelt daarentegen het volgende:

“De vrijstelling beoogt de samenloop van schenkingsrecht en inkomstenbelasting te voorkomen in gevallen waarin het object waarover schenkingsrecht wordt geheven, overeenkomt met het object waarover de verkrijger inkomstenbelasting verschuldigd is. Dit moet aldus worden verstaan dat de vrijstelling toepassing vindt indien het object van de schenking als zodanig tot het inkomen, in de zin van de inkomstenbelastingwet zoals deze luidt ten tijde van de verkrijging krachtens schenking, van de verkrijger moet worden gerekend.

Aan de ruime, door belanghebbende voorgestane, opvatting van de vrijstelling kleeft het bezwaar dat ten tijde van de verkrijging onzeker is dat ten laste van de verkrijger ter zake van de toekomstige inkomstentermijnen daadwerkelijk (Nederlandse) inkomstenbelasting zal worden geheven. Zo zou de verkrijger kunnen emigreren dan wel de toekomstige inkomstentermijnen kunnen schenken aan een derde. Dit bezwaar brengt mee dat de vrijstelling niet mede van toepassing kan worden geoordeeld in gevallen waarin (een recht op) toekomstige inkomstentermijnen (wordt) worden geschonken. ‘

De economische benadering acht de Hoge Raad dus niet zozeer onjuist, maar wel bezwaarlijk omdat onzeker is dat over de toekomstige inkomstentermijnen daadwerkelijk (Nederlandse) inkomstenbelasting zal worden geheven. Vanwege dit bezwaar acht de Hoge Raad de vrijstelling niet van toepassing in de gevallen waarin een recht op toekomstige inkomstentermijnen wordt geschonken. Dit betekent dat de Hoge Raad de vrijstelling dus ook niet van toepassing acht in het geval een stamrecht wordt geschonken.

Bij deze uitspraak heb ik twee opmerkingen:

1. Naar mijn mening zou de vrijstelling niet slechts van toepassing moeten zijn indien er Nederlandse inkomstenbelasting wordt geheven, dus had ‘(Nederlandse)’ weggelaten mogen worden.
2. Het bezwaar van de Hoge Raad dat er mogelijk geen inkomstenbelasting over de termijnen zal worden geheven, omdat a) de verkrijger de toekomstige termijnen zou kunnen schenken aan een derde of b) de verkrijger zou kunnen emigreren, gaat naar mijn mening niet op bij deze inkomensbron.

Deze opmerkingen zal ik hierna toelichten.

‘(Nederlandse)’ inkomstenbelasting

Het feit dat de Hoge Raad ‘Nederlandse’ tussen haakjes plaatst, wijst er wellicht al op dat de Hoge Raad de vrijstelling ook van toepassing acht als er buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven. De Hoge Raad heeft echter in 1972¹⁴⁶ geoordeeld dat onder inkomstenbelasting in artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 slechts Nederlandse inkomstenbelasting moet worden verstaan. De Hoge Raad kwam tot dit oordeel op basis van een wetshistorische interpretatie. Ik meen dat deze uitspraak tegenwoordig geen stand meer houdt. Ten eerste omdat, zoals Van Duyn in zijn noot bij dit arrest aangeeft, het zeer waarschijnlijk is dat de wetgever bij het invoeren van de vrijstelling niet aan buitenlandse inkomstenbelasting heeft gedacht. De wetshistorische interpretatie verliest daardoor zoals Van Duyn aangeeft zijn waarde. Ten tweede is de ratio van de vrijstelling het voorkomen van dubbele belasting en die dubbele belasting doet zich eveneens voor indien er over hetzelfde object schenkbelasting en buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven. Ook A-G Van den Berge meent dat nu de bepaling cumulatie van heffing van schenkingsrecht en inkomstenbelasting beoogt te voorkomen, de Hoge Raad tot een andere beslissing had moeten komen.¹⁴⁷ Daarnaast past het niet binnen het systeem van de Successiewet 1956 om ongeacht waar de verkrijger woont schenkbelasting te heffen, maar geen vrijstelling te verlenen indien de verkrijger in het buitenland woont en aldaar inkomstenbelasting verschuldigd is.¹⁴⁸ Tot slot meen ik dat deze uitleg zelfs in strijd zal zijn met het verbod van discriminatie van artikel 14 EVRM en 26 IVBPR nu een niet-inwoner slechter wordt behandeld dan een inwoner.¹⁴⁹ Indien er in het buitenland dus daadwerkelijk buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven zou de vrijstelling naar mijn mening van toepassing moeten zijn.

Geen inkomstenbelasting over de termijnen indien de verkrijger de termijnen schenkt

Het bezwaar van de Hoge Raad tegen het van toepassing zijn van de vrijstelling bij het schenken van een recht op toekomstige termijnen, dat er mogelijk geen inkomstenbelasting zal worden geheven, omdat de verkrijger de inkomstenstermijnen kan schenken aan een derde gaat hier niet op. De verkrijger heeft recht op de uitkeringen en is hier inkomstenbelasting over verschuldigd. Laat de verkrijger de uitkeringen aan een

¹⁴⁶ HR 1 november 1972, ECLI:NL:HR:1972:AX4837, *BNB* 1973/24, m.nt. Y.D.C. van Duyn.

¹⁴⁷ Concl. A-G Van den Berge, ECLI:NL:PHR:2000:AA8609, bij HR 29 november 2000, *BNB* 2001/50, m.nt. I.J.F.A. van Vijfeijken.

¹⁴⁸ Zie ook I.J.F.A. van Vijfeijken, annotatie bij HR 29 november 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA8609, *BNB* 2001/50.

¹⁴⁹ Zie ook Concl. A-G Van den Berge, ECLI:NL:PHR:2000:AA8609, bij HR 29 november 2000, *BNB* 2001/50, m.nt. I.J.F.A. van Vijfeijken.

derde toekomen, dan verandert dat niets. Verkrijger wordt geacht de uitkeringen te hebben genoten en is hier inkomstenbelasting over verschuldigd.¹⁵⁰

Geen inkomstenbelasting over de termijnen indien verkrijger emigreert

Het bezwaar dat er mogelijk geen inkomstenbelasting zal worden geheven, omdat verkrijger kan emigreren is wel reëel. Het kan zijn dat het nieuwe woonland niet heft over de uitkeringen. Zou de vrijstelling dan van toepassing zijn geweest, dan blijft de draagkrachvermeerdering in zijn geheel onbelast. De vraag is of dit echter reden genoeg is om de vrijstelling niet van toepassing te verklaren. Met name, omdat de wetgever ervoor heeft gekozen om artikel 3.101 lid 1 sub c Wet IB 2001 zo te verwoorden dat deze periodieke uitkeringen en verstrekkingen met inkomstenbelasting worden belast en de vrijstelling in de schenkbelasting op te nemen en daarmee de voorkeur geeft aan het heffen van inkomstenbelasting. Indien beide belastingen geheven worden gaat mijn voorkeur ook uit naar het heffen van inkomstenbelasting. De inkomstenbelasting wordt namelijk verschuldigd op het moment dat de verkrijger de uitkering ontvangt. Dat is ook het moment waarop de draagkracht wordt gerealiseerd. De verkrijger kan namelijk het stamrecht niet schenken of verkopen. Pas als het stamrecht tot uitkering komt, krijgt de verkrijger een bedrag dat vrij aanwendbaar is. Bovendien belast de inkomstenbelasting de daadwerkelijke draagkrachtvermeerdering, terwijl de schenkbelasting wordt berekend over een schatting van de waarde van de aanspraak. Op het moment van verkrijgen van het stamrecht staat namelijk nog niet vast hoeveel uitkeringen er daadwerkelijk zullen worden ontvangen.¹⁵¹ Nu de inkomstenbelasting de meest geschikte belasting is en Nederland inkomstenbelasting heft over het inkomen van inwoners, is het dan ook terecht dat Nederland niet langer heft over de periodieke uitkeringen indien de verkrijger van het stamrecht emigreert. Het is dan aan het nieuwe woonland om te heffen over de periodieke uitkeringen.

Naar mijn mening dient de vrijstelling dus van toepassing te zijn, omdat er sprake is van directe cumulatie. Het risico op dubbele non-heffing, omdat de verkrijger kan emigreren, levert geen rechtvaardiging op om deze directe cumulatie in stand te laten. Bij het schenken van een stamrecht, waarvan de uitkeringen niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen, doet zich dus directe cumulatie voor.

¹⁵⁰ Zie artikel 3.146 lid 1 onderdeel a Wet Inkomstenbelasting 2001 en HR 17 september 1980, ECLI:NL:HR:1980:AW9896, BNB 1981/71, m.nt. Van Dijck.

¹⁵¹ Van Vijfeijken, *WFR* 2019/219, p. 1329.

4.6.2.e. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die niet in rechte vorderbaar zijn en worden ontvangen van een rechtspersoon

Periodieke uitkeringen en verstrekkingen komen voort uit een stamrecht. Een stamrecht is, zoals gezegd, een vermogensrecht, derhalve zijn de afzonderlijke periodieke uitkeringen en verstrekkingen in de regel altijd in rechte vorderbaar. Artikel 3.101 lid 1 onderdeel d Wet IB 2001 is een uitzondering op deze hoofdregel. Indien het gaat om onverplichte periodieke uitkeringen en verstrekkingen door een rechtspersoon, zijn deze uitkeringen en verstrekkingen in box 1 belast. Als een uitkering niet verplicht is, staat niet vast dat deze periodiek zal worden gedaan. Om van een periodieke uitkering te kunnen spreken heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 13 april 1955¹⁵² bepaald dat in het eerste jaar dat de uitkering wordt genoten, redelijkerwijs moet kunnen worden verwacht, dat ook in een of meer volgende jaren een uitkering uit dezelfde oorzaak zal worden ontvangen. Daarnaast is vereist dat de uitkeringen en verstrekkingen worden ontvangen van een rechtspersoon. Dit kan een B.V. of N.V. zijn, maar er kan ook worden gedacht aan uitkeringen door familiestichtingen, studiefondsen, kerkelijke of andersoortige maatschappelijke organisaties of organisaties met een ideëel doel, zoals een kunststichting.¹⁵³

Schenking periodieke uitkeringen en verstrekkingen door rechtspersoon

Stel een rechtspersoon schenkt uit vrijgevigheid jegens een persoon een uitkering of verstrekking en er valt redelijkerwijs te verwachten dat een of meerdere jaren daarna ook een uitkering uit vrijgevigheid zal worden gedaan. In dat geval is er sprake van een periodieke uitkering, die niet in rechte vorderbaar is en wordt ontvangen van een rechtspersoon. Dan is de verkrijger op grond van artikel 3.101 lid 1 sub d Wet IB 2001 inkomstenbelasting verschuldigd over de uitkering. Daarnaast is er sprake van een schenking, omdat de uitkering uit vrijgevigheid is gedaan, de schenker is verarmd en de begiftigde is verrijkt. Er is geen recht op periodieke uitkeringen geschonken, dus het object voor de schenkbelasting is de uitkering zelf. In dat geval is er sprake van directe cumulatie. Bij dezelfde verkrijger wordt namelijk over hetzelfde object, de uitkering, zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting geheven. Nu het object in juridische zin gelijk is, is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing.

Uitkeringen van een rechtspersoon zullen veelal om andere redenen worden gedaan, dan uit vrijgevigheid. Zo zullen de uitkeringen uit een fonds waarin een participatie wordt gehouden waarschijnlijk hun oorzaak vinden in de participatie en niet in de vrijgevigheid. De uitkeringen maken dan deel uit van een complex van rechten en verplichtingen, waardoor er geen sprake is van periodieke uitkeringen. Toch kan een

¹⁵² HR 13 april 1955, ECLI:NL:HR:1955:AY2464, *BNB* 1955/194.

¹⁵³ NDFR Redactie: Artikel 3.101 Wet Inkomstenbelasting 2001 – Aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen, commentaar, par. 4.

uitkering uit een fonds als schenking kwalificeren, zoals we zien in het arrest van de Hoge raad van 17 september 2004¹⁵⁴. Belanghebbende had een uitkering ontvangen van een familiefonds. In geschil was of er sprake was van een schenking. Het Hof overwoog dat het familiefonds was verarmd en belanghebbende was verrijkt met de uitkering. Uit de feiten blijkt dat de familieleden geen lid van het fonds werden met het oog op een verwerving van een uitkering voor zichzelf in de toekomst. Daarnaast stortten de leden bedragen in het fonds, maar konden ze geen aanspraak maken op het kapitaal. Een uitkering moest worden aangevraagd en de vergadering van het fonds besliste hierover. Het Hof acht daarom niet aannemelijk dat er een rechtstreeks verband bestond tussen het lidmaatschap enerzijds en het toekennen van een uitkering anderzijds. Bij het toekennen van de uitkering heeft volgens het Hof daarom de vrijgevigheid bij het familiefonds voorop gestaan. Op grond van voorgaande komt het Hof tot het oordeel dat het familiefonds met het toekennen van de uitkering een materiële schenking heeft gedaan. De Hoge Raad sluit zich aan bij het oordeel van het Hof. We zien hier dus dat de uitkering van het fonds uit vrijgevigheid is gedaan en niet haar oorzaak in het lidmaatschap vindt. Zodoende is sprake van een schenking. In casu stond vast dat de uitkering niet periodiek was. Zou het daarentegen redelijkerwijs te verwachten zijn dat ook in een of meer volgende jaren een uitkering uit dezelfde oorzaak zou worden ontvangen¹⁵⁵, dan is er wel voldaan aan het vereiste van periodiciteit en wordt de uitkering ook met inkomstenbelasting belast o.g.v. artikel 3.101 lid 1 sub d Wet IB 2001. Schenkbelasting blijft dan achterwege op grond van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956.

¹⁵⁴ HR 17 september 2004, ECLI:NL:2004:AR2317, *V-N* 2004/48.11.

¹⁵⁵ Zoals in HR 17 september 2004, ECLI:NL:2004:AR2317, *V-N* 2004/48.11 het geval was bij de uitkering uit eenzelfde soort familiefonds.

4.6.3. De termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit inkomensvoorzieningen

4.6.3a. Algemeen

De termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit inkomensvoorzieningen zijn onder te verdelen in:

- a. termijnen van lijfrenteverzekerings;
- b. periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval en
- c. periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit een lijfrenterekening of een lijfrentebeleggingsrecht, die dienen ter compensatie van een pensioentekort.

Hierna zal voor elk van voornoemde inkomensvoorzieningen worden gekeken of er sprake kan zijn van samenloop met de schenkbelasting.

4.6.3.b. Termijnen van lijfrenteverzekerings

Een lijfrente is een specifieke vorm van een stamrecht. Een lijfrenteverzekering is een aanspraak volgens overeenkomst van levensverzekering als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht. De lijfrente moet recht geven op vaste en gelijkmatige uitkeringen die eindigen uiterlijk bij overlijden. De lijfrente kan niet worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven, of formeel of feitelijk tot voorwerp van zekerheid dienen.¹⁵⁶

In de Wet Inkomstenbelasting 2001 zijn een aantal vormen van lijfrenten opgenomen die gefacilieerd kunnen worden opgebouwd. Dit betekent dat de premies van deze lijfrenten bij de verzekeringnemer aftrekbaar zijn en de uitkeringen bij de begunstigde zijn belast met inkomstenbelasting in box 1. Deze lijfrentes dienen bij een toegelaten verzekeraar te worden afgesloten.¹⁵⁷

De termijnen van de volgende lijfrenten worden in box 1 belast:

1. Een lijfrenteverzekering waarvan de termijnen toekomen aan een meerderjarig invalide (klein)kind;
2. Een lijfrenteverzekering die dient ter compensatie van een pensioentekort.

¹⁵⁶ Artikel 1.7, lid 1, onderdeel a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁵⁷ Artikel 3.126 Wet Inkomstenbelasting 2001.

Termijnen van een lijfrenteversicherung die toekomen aan meerderjarige invalide (klein)kinderen

Indien een ouder of grootouder een lijfrenteversicherung afsluit voor een meerderjarig invalide kind of kleinkind en de uitkeringen uitsluitend eindigen bij het overlijden van het (klein)kind, dan zijn de premies bij de ouder of grootouder aftrekbaar en de uitkeringen bij het (klein)kind belast in box 1.¹⁵⁸ Ouders zijn wettelijk verplicht om in het levensonderhoud van hun meerderjarige behoeftige kinderen te voorzien.¹⁵⁹ Indien een ouder dus dergelijke lijfrente afsluit, voldoet de ouder daarmee aan de verzorgingsplicht. De uitkeringen van de lijfrenteversicherung vinden zodoende hun oorzaak in een verplichting op grond van het familierecht en worden niet krachtens schenking verkregen.¹⁶⁰ Grootouders hebben daarentegen dergelijke wettelijke verplichting niet. Indien een grootouder een lijfrente afsluit en het meerderjarige invalide kleinkind als begunstigde aanwijst, dan is dit een gift die met schenkbelasting wordt belast, indien de begunstiging **is aanvaard** of **kan worden aanvaard**.¹⁶¹ Een begunstiging is aanvaard of kan worden aanvaard op het moment dat de begunstiging onherroepelijk wordt, op dat moment kan de begunstiging niet meer worden gewijzigd en komt de gift tot stand. Er wordt dus nog niets verkregen, totdat de begunstiging onherroepelijk komt vast te staan.

Een aanwijzing van een derde als begunstigde is onherroepelijk¹⁶²:

1. Indien die derde haar heeft aanvaard

Een kleinkind kan de begunstiging zelf aanvaarden door middel van een aan verzekeraar gerichte schriftelijke verklaring met uitdrukkelijke toestemming van de verzekeringnemer.¹⁶³ Op het moment dat de begunstiging op deze wijze door het kleinkind **is aanvaard**, wordt de begunstiging onherroepelijk en is er op dat moment sprake van een schenking van een recht op periodieke uitkeringen, waarover het kleinkind schenkbelasting is verschuldigd. Daarnaast is het kleinkind bij uitkering van de termijnen inkomstenbelasting verschuldigd.¹⁶⁴ Dit levert directe cumulatie op, omdat er over materieel hetzelfde object bij hetzelfde subject zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven. Zoals we hebben gezien is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 volgens de Hoge Raad niet van toepassing

¹⁵⁸ Artikel 3.100, lid 1, onderdeel b jo. artikel 3.124, lid 1, onderdeel b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁵⁹ Artikel 1:392 lid 1, onderdeel a, jo. lid 2, Burgerlijk Wetboek.

¹⁶⁰ Artikel 7:188, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁶¹ Artikel 7:188, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁶² Artikel 7:968 Burgerlijk Wetboek.

¹⁶³ Artikel 7:969, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁶⁴ Artikel 3.100, lid 1, onderdeel b jo. artikel 2.124, lid 1, onderdeel b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

bij het schenken van een recht op toekomstige inkomenstermijnen.¹⁶⁵ Het bezwaar van de Hoge Raad tegen het van toepassing zijn van de vrijstelling, dat onzeker is dat over de toekomstige inkomenstermijnen daadwerkelijk (Nederlandse) inkomstenbelasting wordt geheven, gaat naar mijn mening ook hier niet op. Het kleinkind kan als begunstigde het recht op de periodieke uitkeringen uit de lijfrente niet schenken. Indien het kleinkind emigreert blijft het buitenlands belastingplichtig voor de inkomstenbelasting.¹⁶⁶ Mogelijk is er in dat geval een belastingverdrag van toepassing, dat het heffingsrecht aan het nieuwe woonland aanwijst. Het nieuwe woonland zal naar alle waarschijnlijkheid over de termijnen heffen. Heft het nieuwe woonland niet over de termijnen, dan moet dit de toepassing van de vrijstelling niet in de weg staan. De lijfrente kan namelijk niet op een andere wijze worden aangewend¹⁶⁷, dus de draagkrachtvermeerdering wordt pas gerealiseerd op het moment dat de lijfrente tot uitkering komt. De inkomstenbelasting heft over deze daadwerkelijke draagkrachtheffing en is daarmee de meest geschikte heffing. Nederland heft als woonland inkomstenbelasting van zijn inwoners en dient het heffen over de termijnen indien de verkrijger is geëmigreerd dan ook over te laten aan het nieuwe woonland. Het risico op dubbele non-heffing is een kwestie van internationaal recht en rechtvaardigt niet het in stand laten van dubbele belasting indien er daadwerkelijk inkomstenbelasting wordt geheven. De vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 is dus niet van toepassing, maar zou wel van toepassing moeten zijn. Bovendien wordt, indien de lijfrente niet wordt verkregen krachtens schenking, maar krachtens erfrecht, de lijfrente op grond van artikel 32, lid 1, onder° 5 SW 1956 wel van erfbelasting vrijgesteld ongeacht of er inkomstenbelasting wordt geheven over de uitkeringen. Ook dit pleit voor een vrijstelling voor schenkbelasting bij de schenking van een lijfrente waarvan de termijnen in box 1 worden belast.

2. *Indien het risico is geëindigd door het overlijden van de verzekerde*

Indien de verzekerde, het kleinkind, overlijdt vervalt de begunstiging.¹⁶⁸

3. *Indien een uitkering opeisbaar is geworden*

Indien de begunstiging nog niet onherroepelijk is komen vast te staan en een uitkering opeisbaar wordt, komt slechts voor die uitkering de begunstiging onherroepelijk vast te staan. Dit betekent dat de

¹⁶⁵ HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216.

¹⁶⁶ Artikel 7.2 lid 2 onderdeel d Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁶⁷ Grootouder mag de lijfrente niet vervreemden, schenken, afkopen etc. zie artikel 1.7 lid 1 onderdeel a Wet IB 2001, doet grootouder dit toch, dan wordt de premieaftrek teruggenomen en dient grootouder de aanspraak als negatieve inkomsten in aanmerking te nemen en revisierente in aanmerking te nemen, op grond van Artikel 3.133 lid 1 jo. lid 2 onderdeel d jo. artikel 3.137 Wet Inkomstenbelasting 2001 jo. artikel 30i lid 1 onderdeel b Algemene Wet inzake Rijksbelastingen.

¹⁶⁸ Artikel 7:967 lid 1 onderdeel a Burgerlijk Wetboek.

begunstiging nog niet vaststaat voor alle daaropvolgende uitkeringen.¹⁶⁹ Er wordt in dit geval dus niet een recht op termijnen geschonken, maar elke termijn wordt afzonderlijk geschonken. Het kleinkind is zodoende over elke termijn zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting verschuldigd, waardoor er sprake is van directe cumulatie. Aangezien het object in juridische zin gelijk is, is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing.¹⁷⁰

4. Indien dit uit de overeenkomst voortvloeit

Indien in de polisvoorwaarden van de lijfrenteversicherung is opgenomen dat de begunstigde niet kan worden gewijzigd, komt de schenking van het recht op periodieke uitkeringen tot stand op het moment van het afsluiten van de lijfrente. In dat geval **kan** de begunstiging door het kleinkind **worden aanvaard**, zonder toestemming van de grootouder.¹⁷¹ Ongeacht of het kleinkind de begunstiging aanvaardt, wordt de begunstiging als gift aangemerkt¹⁷² en is het kind schenkbelasting verschuldigd over het verkregen recht op periodieke uitkeringen.¹⁷³ Daarnaast is het kleinkind inkomstenbelasting verschuldigd over de termijnen. Dit levert wederom directe cumulatie op, die niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956

Termijnen van een lijfrenteversicherung die dienen ter compensatie van een pensioentekort

De wet onderscheidt de volgende lijfrenteversicherung die dienen ter compensatie van een pensioentekort: de oudedagslijfrente, de nabestaandenlijfrente en de tijdelijke oudedagslijfrente. Op basis van een berekening wordt vastgesteld of er in het voorgaande kalenderjaar sprake was van een pensioentekort en of er ruimte is om premies voor voornoemde lijfrentes in aanmerking te nemen.¹⁷⁴ Indien er dus geen sprake is van een pensioentekort, kunnen er geen premies voor deze lijfrentes in aanmerking worden genomen.

Oudedagslijfrente

Dit is een lijfrente waarvan de termijnen moeten toekomen aan de verzekeringnemer. De termijnen gaan in wanneer de verzekeringnemer de pensioengerechtigde leeftijd bereikt of uiterlijk vijf jaar nadat de pensioengerechtigde leeftijd is bereikt. Tot slot dienen de uitkeringen te eindigen bij het overlijden van de

¹⁶⁹ *Kamerstukken II*, 1999–2000, 19 529, nr. 5, p. 46-47.

¹⁷⁰ Zie ook Hof Arnhem 7 april 1993, ECLI:NL:GHARN:1993:AW3955, *V-N* 1993/1921,25, m.nt. Redactie Vakstudie Nieuws.

¹⁷¹ Artikel 7:969, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁷² Artikel 7:188, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁷³ Artikel 1, lid 1, onder 2°, jo. lid 7 jo. artikel 21, lid 14, Successiewet 1956.

¹⁷⁴ Artikel 3.127 Wet Inkomstenbelasting 2001.

verzekeringnemer.¹⁷⁵ De verzekeringnemer moet dus tevens de verzekerde en de begunstigde zijn. Nu de verzekeringnemer een lijfrenteverzekering afsluit waarvan de termijnen aan hemzelf toekomen, zal er geen sprake zijn van een schenking.

Nabestaandenlijfrente

De nabestaandenlijfrente is een lijfrente waarvan de termijnen toekomen aan een natuurlijk persoon. De termijnen gaan in bij het overlijden van de verzekeringnemer, van zijn partner of zijn gewezen partner.¹⁷⁶ Belastingplichtige sluit dus een verzekering af, waarbij hijzelf, zijn partner of gewezen partner verzekerde is. Aan de begunstigde zijn geen eisen gesteld, behalve dat de begunstigde een natuurlijk persoon dient te zijn. Indien de verzekeringnemer een nabestaandenlijfrente afsluit en een derde als begunstigde aanwijst, dan is dit een gift die met schenkbelasting wordt belast, indien de begunstiging **is aanvaard of kan worden aanvaard**.¹⁷⁷ Tussen gehuwden is het afhankelijk van de omstandigheden of er sprake kan zijn van een gift.¹⁷⁸ Een begunstiging is aanvaard of kan worden aanvaard op het moment dat de begunstiging onherroepelijk wordt. Een aanwijzing van een derde als begunstigde is onherroepelijk¹⁷⁹:

1. Indien die derde haar heeft aanvaard

De derde kan de begunstiging uitdrukkelijk aanvaarden door middel van een schriftelijke mededeling aan verzekeraar met toestemming van de verzekeringnemer. Op dat moment komt de gift tot stand en is de begunstigde schenkbelasting verschuldigd over het verkregen recht op periodieke uitkeringen. Wanneer de verzekerde overlijdt en de termijnen tot uitkering komen is de begunstigde hierover inkomstenbelasting verschuldigd.¹⁸⁰ Dit levert directe cumulatie op die, zoals we gezien hebben, niet wordt voorkomen, maar wel zou moeten worden voorkomen, door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. Biemans geeft aan dat dit zich in de praktijk meestal niet voordoet, doordat in de overeenkomst van levensverzekering doorgaans is opgenomen dat de aanwijzing herroepelijk is en de verzekeringnemer geen toestemming geeft aan de begunstigde om de aanwijzing eerder te aanvaarden.¹⁸¹

¹⁷⁵ Artikel 3.125, lid 1, onderdeel a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁷⁶ Artikel 3.125, lid 1, onderdeel b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁷⁷ Artikel 7:188, lid 1, Burgerlijk Wetboek.

¹⁷⁸ Wanneer de ene echtgenoot een lijfrente afsluit en de andere echtgenoot als begunstigde aanwijst en de premies zijn voldaan uit het gemeenschappelijke vermogen, dan is er slechts sprake van een gift voor de helft van het recht op periodieke uitkeringen, tenzij er sprake is van een voldoening aan een natuurlijke verbintenis. Zie Biemans in: *FTV* 2017/11.5.2. voor een uitgebreidere behandeling.

¹⁷⁹ Artikel 7:968 Burgerlijk Wetboek.

¹⁸⁰ De begunstigde is overigens op het moment van overlijden geen erfbelasting meer verschuldigd over het stamrecht, artikel 13 Successiewet 1956.

¹⁸¹ Biemans, *FTV* 2017/11, par. 2.3.

2. Indien het risico is geëindigd door het overlijden van de verzekerde

Indien de verzekerde overlijdt, wordt de begunstiging onherroepelijk en kan de begunstigde de begunstiging aanvaarden zonder toestemming van de verzekeringnemer. Indien de verzekeringnemer tevens de verzekerde was, betekent dit dat de lijfrente niet krachtens schenking, maar fictief krachtens erfrecht geacht wordt te zijn verkregen en is er geen schenkbelasting maar erfbelasting verschuldigd.¹⁸² In dat geval doet zich dus geen directe cumulatie tussen de inkomstenbelasting en schenkbelasting voor. Indien de verzekeringnemer niet tevens de verzekerde was, dan wordt de aanwijzing als begunstigde aangemerkt als een gift en is begunstigde schenkbelasting verschuldigd over het recht op periodieke uitkeringen. De uitkeringen worden eveneens bij begunstigde met inkomstenbelasting belast. Dit levert directe cumulatie op die niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956

3. Indien een uitkering opeisbaar is geworden

De uitkeringen van een nabestaandenlijfrente worden opeisbaar op het moment van overlijden van de verzekerde, op dat moment is de begunstiging al onherroepelijk geworden, omdat het risico is geëindigd door het overlijden van de verzekerde.

4. Indien dit uit de overeenkomst voortvloeit

Als in de lijfrenteovereenkomst is opgenomen dat de begunstiging niet kan worden gewijzigd, komt de gift tot stand op het moment van het afsluiten van de lijfrenteverzekering en is begunstigde op dat moment schenkbelasting verschuldigd over het verkregen recht op periodieke uitkeringen. Wanneer de verzekerde overlijdt is begunstigde tevens inkomstenbelasting verschuldigd over de termijnen. Ook dit levert directe cumulatie op, die niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956

Tijdelijke oudedagslijfrente

Ook voor deze lijfrente geldt, net als bij de ‘gewone’ oudedagslijfrente, dat de termijnen ingaan wanneer de verzekeringnemer de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt en uiterlijk 5 jaar nadat de verzekeringnemer de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt. Deze lijfrente hoeft echter niet te eindigen bij het overlijden van de verzekerde, maar kan tijdelijk zijn. De lijfrente dient overigens wel een looptijd te hebben van ten minste vijf jaar, daarnaast is er een maximum aan deze lijfrente gesteld.¹⁸³ Ook bij deze lijfrente dient de verzekeringnemer dus tevens verzekerde en begunstigde zijn en zal er geen sprake zijn van een schenking.

¹⁸² Artikel 13 Successiewet 1956.

¹⁸³ Artikel 3.125, lid 1, onderdeel c, Wet Inkomstenbelasting 2001.

Schenken lijfrenteverzekering

Een gefacilieerde lijfrenteverzekering mag niet worden vervreemd en kan dus niet worden geschonken.¹⁸⁴ Gebeurt dit toch, dan dient de verzekeringnemer de betaalde premies en het daarover behaalde rendement als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking te nemen en revisierente te betalen.¹⁸⁵ In de praktijk zal zich dit dus nagenoeg niet voordoen.

Een verzekeringnemer kan wel voordat de begunstiging onherroepelijk is vast komen te staan, de begunstiging wijzigen en als het ware het recht op periodieke uitkeringen uit de lijfrenteverzekering aan een ander schenken. Bij de nabestaandenlijfrente zijn er geen vereisten gesteld aan de persoon van de begunstigde, de begunstigde kan dus worden gewijzigd totdat de begunstiging onherroepelijk vast komt te staan, pas op dat moment komt de schenking tot stand. De termijnen van de (tijdelijke) oudedagslijfrente en de lijfrente voor het meerderjarige invalide (klein)kind dienen daarentegen aan de verzekeringnemer respectievelijk het kleinkind toe te komen. Wijst de verzekeringnemer vervolgens een andere begunstigde aan, dan wordt niet langer voldaan aan de voorwaarden van de gefacilieerde lijfrenten.¹⁸⁶ De verzekeringnemer dient dan de betaalde premies en het daarover behaalde rendement als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking te nemen en revisierente te betalen.¹⁸⁷ Ook dit zal in de praktijk dus niet snel gedaan worden. Indien de begunstigde dan wederom een derde is en de begunstiging is aanvaard of kan worden aanvaard, is de begunstigde schenkbelasting verschuldigd over het verkregen recht op periodieke uitkeringen of de afzonderlijke termijnen. Nu er geen sprake meer is van een gefacilieerde lijfrente, valt het recht op periodieke uitkeringen resp. vallen de termijnen in box 3. Voor de vraag of er in dat geval sprake is van directe cumulatie verwijs ik naar onderdeel 4.8.

¹⁸⁴ Artikel 1.7, lid 1, sub a, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁸⁵ Artikel 3.133, lid 1 jo. lid 2, onder d, jo. artikel 3.137 Wet IB 2001 jo. Artikel 30i Algemene Wet inzake Rijksbelastingen.

¹⁸⁶ Tenzij de lijfrente kan worden omgezet in een andere gefacilieerde lijfrente o.g.v, artikel 3.134 Wet IB 2001.

¹⁸⁷ Artikel 3.133 lid 1 jo. lid 2, onder a en b, jo. artikel 3.137 Wet IB 2001 jo. Artikel 30i Algemene Wet inzake Rijksbelastingen.

4.6.3.d. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval

Dit is een stamrecht waarbij de termijnen tot uitkering komen bij invaliditeit, ziekte of ongeval van de verzekerde. De uitkeringen moeten aan de verzekeringnemer zelf toekomen. De verzekeringnemer is dus tevens begunstigde. Er zijn geen eisen gesteld aan de persoon van de verzekerde. Ook dit stamrecht kan slechts bij in de wet toegelaten verzekeraars worden afgesloten.¹⁸⁸

Schenken verzekering ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval

Indien dit stamrecht wordt geschonken aan een ander, dan dient de verzekeringnemer de betaalde premies en het daarmee behaalde rendement als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking te nemen en revisierente te betalen.¹⁸⁹ Ook bij dit gefacilieerde stamrecht dienen de termijnen aan de verzekeringnemer toe te komen. Wijst verzekeringnemer een andere begunstigde aan, dan wordt er niet langer voldaan aan de voorwaarden van het gefacilieerde stamrecht. De verzekeringnemer dient in dat geval inkomstenbelasting te betalen over de premies die hij heeft betaald voor de aanspraak en het daarover behaalde rendement.¹⁹⁰ Ook dit zal zich in de praktijk dus niet snel voordoen.

4.6.3.e. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit een lijfrenterekening of lijfrentebeleggingsrecht die dienen ter compensatie voor een pensioentekort

Sinds 2008 wordt onder lijfrente tevens begrepen een lijfrenterekening en een lijfrentebeleggingsrecht.¹⁹¹ Samen vormen deze twee lijfrenten de bancaire lijfrente. Ook deze bancaire lijfrenten kunnen gefacilieerd worden opgebouwd. De bedragen die de rekeninghouder of de houder van het beleggingsrecht stort voor het verkrijgen van een lijfrenterekening of een lijfrentebeleggingsrecht zijn aftrekbaar.¹⁹² De bancaire lijfrenten kunnen worden aangewend voor de aankoop van een lijfrenteverzekering of om in termijnen te worden uitgekeerd. Indien ervoor wordt gekozen om het tegoed van de lijfrenterekening of de waarde van het lijfrentebeleggingsrecht in termijnen te laten uitkeren, dan zijn de termijnen bij rekeninghouder respectievelijk houder van het beleggingsrecht in box 1 belast met inkomstenbelasting.¹⁹³ Dit is geen

¹⁸⁸ Artikel 3.126, lid 2, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁸⁹ Artikel 3.133, lid 1 jo. lid 2, onder d, jo. artikel 3.137 Wet IB 2001 jo. Artikel 30i Algemene Wet inzake Rijksbelastingen.

¹⁹⁰ Artikel 3.133, lid 1 jo. lid 2, onderdeel a, jo. artikel 1.137 Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁹¹ Artikel 1.7, lid 1, onderdeel b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁹² Artikel 3.124, lid 1, sub a jo. artikel 3.126a lid 1 Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁹³ Artikel 3.101, lid 1, sub c, Wet Inkomstenbelasting 2001.

stamrecht, omdat het onzekerheidsvereiste ontbreekt. Het tegoed van de lijfrenterekening of de waarde van het lijfrentebeleggingsrecht wordt namelijk uitgekeerd totdat dit bedrag op is.

Schenken lijfrenterekening of lijfrentebeleggingsrecht

De lijfrenterekening en het lijfrentebeleggingsrecht mogen ook niet worden vervreemd en kunnen dus niet worden geschonken.¹⁹⁴ Doet de verzekeringnemer dit toch, dan wordt het tegoed van de lijfrenterekening of de waarde van het lijfrentebeleggingsrecht als negatief inkomen in box 1 in aanmerking genomen¹⁹⁵ en dient de verzekeringnemer revisierente te betalen. Het spaartegoed of het beleggingsrecht valt bij de verkrijger in box 3, voor de samenloop tussen de inkomstenbelasting en schenkbelasting verwijs ik wederom naar onderdeel 4.8.

4.6.4. De uitkeringen en verstrekkingen op grond van een buitenlandse voorziening waarvan de strekking overeenkomt met termijnen van lijfrenten

Indien een binnenlands belastingplichtige uitkeringen en verstrekkingen ontvangt uit een buitenlandse inkomensvoorziening die overeenkomt met een inkomensvoorziening als besproken in onderdeel 3.4.9 en de verzekeringnemer aftrek heeft genoten bij de opbouw van deze voorziening, dan zijn de uitkeringen en verstrekkingen hieruit met inkomstenbelasting belast.¹⁹⁶

Zoals we hebben gezien kan bij het afsluiten van een lijfrente voor het meerderjarige invalide kleinkind en de nabestaandenlijfrente sprake zijn van een schenking. Slechts indien de verzekeringnemer in Nederland woont, wordt deze schenking met schenkbelasting belast en kan er directe cumulatie optreden. Voor het van toepassing zijn van de vrijstelling verwijs ik naar de uitwerking in binnenlandse gevallen.

4.6.5. Pensioenregeling

Uitkeringen en verstrekkingen uit een pensioenregeling waaraan wordt deelgenomen op grond van de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000, de Wet op het notarisambt of de Wet verplichte beroepspensioenregeling worden met inkomstenbelasting belast. Dergelijke pensioenregelingen kunnen niet krachtens schenking ontstaan, noch kunnen ze worden geschonken. Er doet zich dus geen directe cumulatie voor bij het heffen van inkomstenbelasting over deze uitkeringen en verstrekkingen.

¹⁹⁴ Artikel 1.7, lid 1, sub b, Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁹⁵ Artikel 3.133, lid 1 jo. lid 8 jo. lid 2, onderdeel d, jo. artikel 3.137 Wet Inkomstenbelasting 2001.

¹⁹⁶ Artikel 3.100, lid 1, sub c, Wet Inkomstenbelasting 2001.

4.6.6. Overgangsrecht

Op 1 januari 1992 is de Wet Brede Herwaardering¹⁹⁷ ingevoerd. Voor de invoering van deze wet waren de regels voor premieaftrek voor kapitaal- en lijfrenteverzekeringen veel soepeler. Zo hoefde er geen sprake te zijn van een pensioentekort en waren er geen eisen gesteld aan de persoon van de begunstigde om voor premieaftrek in aanmerking te komen.¹⁹⁸ Dit vond de wetgever ongewenst, omdat zo het met premieaftrek opgebouwde lijfrentekapitaal gebruikt kon worden voor andere doeleinden dan voor de oudedagsvoorziening.¹⁹⁹ Zodoende zijn er in de Wet Brede Herwaardering specifieke vormen van lijfrenten opgenomen waarvoor premieaftrek kan worden verkregen, die in de Wet IB 2001 verder zijn aangescherpt. Tegenwoordig is het, zoals we gezien hebben, alleen mogelijk om premieaftrek te genieten voor een lijfrente voor een meerderjarig invalide kleinkind, voor lijfrenten die dienen ter compensatie van een pensioentekort en voor periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval.

De Wet Brede Herwaardering kende een ruim overgangsrecht. Voor de kapitaal- en lijfrenteverzekeringen die waren afgesloten voor 1992 bleef de regelgeving die daarvoor op 31 december 1991 gold van kracht. In 2001 is de Wet Inkomstenbelasting herzien. Op grond van artikel O IW IB 2001 blijft voor het bepalen van het inkomen uit kapitaal- en lijfrenteverzekeringen die voor 21 december 2000 zijn afgesloten, het regime van de Wet IB 1964 van toepassing. Hieronder vallen dus ook de kapitaal- en lijfrenteverzekeringen die zijn afgesloten voor 1992, de zogenoemde pre-Brede Herwaardering lijfrentes.

Dit betekent dat indien een lijfrenteverzekering is afgesloten voor 1992 en deze wordt geschonken, of de begunstigde wordt gewijzigd (tenzij deze onherroepelijk vaststaat), dit geen gevolgen heeft voor de inkomstenbelasting en de termijnen ook bij de nieuwe begunstigde in box 1 worden belast.

Komt de begunstiging onherroepelijk vast te staan, dan is begunstigde schenkbelasting verschuldigd over de waarde van het recht op periodieke uitkeringen en inkomstenbelasting verschuldigd over de termijnen. Dit levert, zoals we gezien hebben, directe cumulatie op die niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. Behoudt de verzekeringnemer zich daarentegen het recht voor om een andere begunstigde aan te wijzen, dan komt de schenking pas tot stand op het moment dat een lijfrentetermijn wordt uitgekeerd. Door de begunstiging op zichzelf wordt namelijk nog niets verkregen.²⁰⁰ De ontvanger is dan tevens over die lijfrentetermijn inkomstenbelasting verschuldigd. Zodoende is het object van heffing gelijk en kan men een beroep doen op de vrijstelling van art. 33, lid 1, sub 9, SW 1956.

¹⁹⁷ Wet van 12 december 1991, Stb. 1991, 697.

¹⁹⁸ Staats, *WFR* 2004/1281, par. 1-2.

¹⁹⁹ *Kamerstukken II*, 1988/89, 21 198, nr. 3, p. 10.

²⁰⁰ Wattel, *WPNR* 1997/6276, p. 449.

Daarnaast was het destijds mogelijk om een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule aan te kopen. Bij dergelijke verzekering komt op een gegeven moment een kapitaal vrij, waarmee de begunstigde een lijfrente dient aan te kopen.²⁰¹ Ook voor die lijfrente gelden de regels die golden ten tijde van het afsluiten van de kapitaalverzekering.²⁰²

4.6.7. Tussenconclusie periodieke uitkeringen en verstrekkingen

Bij de heffing van inkomstenbelasting over de aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen kan zich wel degelijk directe cumulatie met de schenkbelasting voordoen.

Indien een recht op periodieke uitkeringen en verstrekkingen, die in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde van een prestatie vormen wordt geschonken, dan wordt er schenkbelasting geheven over het recht op de periodieke uitkeringen en de periodieke uitkeringen zelf worden met inkomstenbelasting belast op grond van artikel 3.101 lid 1 sub c Wet IB 2001. Dit levert directe cumulatie op, die niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956.

Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die niet in rechte vorderbaar zijn en worden ontvangen van een rechtspersoon kunnen ook uit vrijgevigheid zijn gedaan, waardoor er over de uitkering zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven, op grond van artikel 3.101, lid 1, sub d, Wet IB 2001. Ook dan is er sprake van directe cumulatie, deze wordt wel weggenomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956.

Tot slot kan het aanwijzen van een derde als begunstigde van een lijfrenteverzekering kwalificeren als een schenking van (een recht op) periodieke uitkeringen belast met schenkbelasting. Bij de lijfrente voor het meerderjarige invalide kleinkind en de nabestaandenlijfrente en een lijfrenteverzekering die is afgesloten voor 1992 is het mogelijk om een derde als begunstigde aan te wijzen en worden de termijnen bij deze begunstigde in box 1 belast. Dit levert directe cumulatie op, die afhankelijk van het feit of de begunstiging onherroepelijk is vast komen te staan, wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956.

²⁰¹ Wanneer men tegenwoordig dergelijke verzekering afsluit, valt deze niet onder een van de toegestane vormen van een lijfrente in Box 1, maar in Box 3.

²⁰² Staats, *WFR* 2004/1281, par. 2.1.

4.7. Box 2: Inkomen uit aanmerkelijk belang

4.7.1. Algemeen

In Box 2 worden de reguliere en vervreemdingsvoordelen uit aanmerkelijk belang belast. De reguliere voordelen zijn de voordelen die worden getrokken uit tot een aanmerkelijk belang behorende aandelen (dividend) en de vervreemdingsvoordelen zijn de voordelen die worden behaald bij de vervreemding van deze aandelen.²⁰³

4.7.2. Reguliere voordelen

De belastingplichtige die een aanmerkelijk belang (minstens 5% van de aandelen) in een vennootschap houdt en dividend ontvangt uit die aandelen is dus over dat dividend inkomstenbelasting verschuldigd.²⁰⁴ De belastingplichtige wordt geacht het dividend te genieten op het moment waarop hij het dividend ontvangt.²⁰⁵ Schenkt hij dat dividend vervolgens aan een ander, dan is de begiftigde schenkbelasting verschuldigd over dit bedrag. Er is geen sprake van directe cumulatie nu de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden geheven over verschillende objecten bij verschillende subjecten.

4.7.3. Vervreemdingsvoordelen

Schenkt een aanmerkelijkbelanghouder zijn aandelen aan een ander, dan vervreemdt hij zijn aandelen. Hij dient dan inkomstenbelasting te betalen over de vervreemdingsvoordelen.²⁰⁶ De vervreemdingsvoordelen worden gesteld op de overdrachtprijs minus de verkrijgingsprijs.²⁰⁷ De overdrachtprijs vormt de tegenprestatie bij vervreemding.²⁰⁸ Nu er bij een schenking geen tegenprestatie aanwezig is, wordt op grond van artikel 4.22, lid 1, Wet IB 2001 als tegenprestatie aangemerkt de waarde van de aandelen in het economische verkeer. Zo wordt de waardevermindering (-of daling) van de aanmerkelijkbelangaandelen, die gedurende de bezitsperiode heeft plaatsgevonden, belast met inkomstenbelasting.²⁰⁹

²⁰³ Artikel 4.12 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁴ Artikel 4.1 jo. 4.6 jo. 4.12 sub a Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁵ Artikel 4.43 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁶ Artikel 4.12 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁷ Artikel 4.19 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁸ Artikel 4.20 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²⁰⁹ Van Vijfeijken, *WFR* 2017/54, p. 345.

De begiftigde is schenkbelasting verschuldigd over de waarde in van de aandelen.²¹⁰ Hier is eveneens geen sprake van directe cumulatie, aangezien de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden geheven over verschillende objecten bij verschillende subjecten.

Doorschuiffaciliteit

Indien de begiftigde gedurende drie jaar voor de schenking bij de vennootschap waarop de aandelen betrekking hebben in dienst is geweest, kan de schenker mogelijk gebruik maken van de doorschuiffaciliteit van artikel 4.17c Wet IB 2001. Hij hoeft dan niet af te rekenen over de waardestijging van de aandelen. De doorschuiffaciliteit is alleen van toepassing voor zover de waarde van de aandelen toe te rekenen is aan het ondernemingsvermogen. Indien de waarde van de aandelen is toe te rekenen aan het beleggingsvermogen dient wel te worden afgerekend.

Is er in de vennootschap slechts ondernemingsvermogen aanwezig, dan is de gehele waarde van de aandelen aan het ondernemingsvermogen toe te rekenen. De overdracht wordt niet als vervreemding aangemerkt en er hoeft dus geen afrekening bij de schenker plaats te vinden. De verkrijgingsprijs van de aandelen van de schenker gaat over naar de begiftigde, hierdoor ontstaat er bij de begiftigde een latente belastingclaim.²¹¹

Met het schenken van de aandelen ontstaat er dus een inkomstenbelastingsschuld, die door de begiftigde dient te worden voldaan, op het moment dat de begiftigde de aandelen (fictief) vervreemdt. Het feit dat de begiftigde de belastingsschuld voldoet, neemt niet weg dat de belasting is verschuldigd door de schenker.

De begiftigde is schenkbelasting verschuldigd over de waarde van de verkregen aandelen, maar mag de overgenomen latente aanmerkelijkbelangclaim in mindering brengen op de verkrijging.²¹² Er is dus geen sprake van dubbele heffing bij hetzelfde subject. De inkomstenbelasting is verschuldigd door de schenker, maar wordt door de begiftigde voldaan. De schenkbelasting is verschuldigd door de begiftigde. Mogelijk krijgt de begiftigde nog een tegemoetkoming voor de schenkbelasting op grond van de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten.²¹³ In dat geval is de begiftigde bij de verkrijging van de aandelen geen schenkbelasting en ook geen inkomstenbelasting verschuldigd, dus is er geen sprake van dubbele heffing.

Is er in de vennootschap slechts beleggingsvermogen aanwezig, dan is de gehele waarde van de aandelen aan het beleggingsvermogen toe te rekenen en kan er geen gebruik worden gemaakt van de doorschuiffaciliteit van artikel 4.17c Wet IB 2001. De schenker is dus gewoon inkomstenbelasting verschuldigd. In dat geval kan er ook geen beroep worden gedaan op de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten in de

²¹⁰ Artikel 1, lid 1, onder 2°, jo. artikel 21 Successiewet 1956.

²¹¹ Artikel 4.39c Wet Inkomstenbelasting 2001.

²¹² Artikel 20, lid 5, sub,c, jo. lid 6 sub d Successiewet 1956.

²¹³ Artikel 35b t/m 35f Successiewet 1956.

Successiewet, waardoor de begiftigde schenkbelasting verschuldigd is over de waarde van de aandelen. Ook hier is geen sprake van samenloop, nu er geen sprake is van heffing bij hetzelfde subject.

Tot slot kan zich de situatie voordoen dat zowel ondernemingsvermogen als beleggingsvermogen in de vennootschap aanwezig is, er dient dan deels te worden afgerekend en er kan deels worden doorgeschoven. Op basis van voorgaande kan worden geconcludeerd dat ook in dat geval geen dubbele heffing plaatsvindt.

4.7.4. Tussenconclusie inkomen uit aanmerkelijk belang

Bij het heffen van inkomstenbelasting over het inkomen uit aanmerkelijk belang doet zich geen directe cumulatie met de schenkbelasting voor.

4.8. Box 3: Inkomen uit sparen en beleggen

4.8.1. Algemeen

Met de invoering van de Wet IB 2001 worden niet langer de daadwerkelijk genoten voordelen met inkomstenbelasting belast, maar wordt een forfaitair rendement in de heffing betrokken. Het forfaitaire rendement wordt berekend over waarde van de bezittingen minus de schulden aan het begin van het kalenderjaar.²¹⁴

4.8.2. Schenken vermogensbestanddelen

Wanneer vermogensbestanddelen worden geschonken die tot het Box 3-vermogen gaan behoren, neemt de rendementsgrondslag van Box 3 toe en wordt er meer inkomstenbelasting geheven. De vraag rijst uiteraard of hier sprake is van zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting over hetzelfde object.²¹⁵ Bij de parlementaire behandeling van de invoering van de Wet IB 2001 werd hierover opgemerkt dat:

*‘de vrijstelling slechts van toepassing is indien inkomstenbelasting wordt geheven over het object van de schenking als zodanig. Bij de toename van de rendementsgrondslag door de schenking van vermogensbestanddelen is dat niet het geval. Het recht van schenking wordt namelijk geheven over de geschonken vermogensbestanddelen als zodanig, terwijl inkomstenbelasting wordt geheven over het (forfaitaire) rendement van die vermogensbestanddelen.’*²¹⁶

Het object voor de schenkbelasting is dus niet gelijk aan het object van de inkomstenbelasting, waardoor er geen sprake is van dubbele belasting.

Dijkstra²¹⁷ is daarentegen van mening dat zich wel dubbele belasting voordoet in Box 3. Hij betoogt dat de vermogensbestanddelen die door schenking worden verkregen en tot de grondslag van Box 3 gaan behoren, moeten worden vrijgesteld in zoverre over de verkregen waarde inkomstenbelasting wordt geheven. Daarbij dient een onderscheid te worden gemaakt tussen vermogensbestanddelen die vruchten afwerpen en zelf in stand blijven en vermogensbestanddelen die tenietgaan naarmate de verkrijger de opbrengsten geniet.²¹⁸

²¹⁴ Artikel 5.2 jo. 5.3 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²¹⁵ Ook bij de behandeling van het wetsvoorstel werd deze vraag gesteld, zie hiervoor *Kamerstukken II*, 1999–2000, 26 728, nr. 5, p. 22.

²¹⁶ *Kamerstukken II*, 1999-2000, 26 728, nr. 6, p. 50.

²¹⁷ Dijkstra, *WPNR* 2017/7165.

²¹⁸ Dijkstra, *WPNR* 2017/7165, p. 752.

Bij de eerste categorie kan volgens Dijkstra worden gedacht aan de schenking van een pand dat zijn waarde behoudt. De begiftigde is schenkbelasting verschuldigd over de waarde van de onroerende zaak. De huurtermijnen worden volgens Dijkstra belast met inkomstenbelasting. Zodoende is er volgens Dijkstra geen sprake van dubbele heffing. Ik ben het eens met Dijkstra dat er geen sprake is van dubbele heffing, maar kan me niet vinden in zijn uitspraak dat de huurtermijnen zelf met inkomstenbelasting worden belast. In zijn proefschrift²¹⁹ stelt Dijkstra zichzelf de vraag wat box 3 nu exact belast. Na een uiteenzetting van wetsgeschiedenis en literatuur komt hij tot de conclusie dat box 3 erop gericht is zowel de vruchten uit een bron als de waardemutaties van de bron de belastingheffing te betrekken. Hierop baseert hij, naar ik vermoed, dat de huurtermijnen als vruchten met inkomstenbelasting in box 3 worden belast. Onder de Wet IB 1964 werden de voordelen uit privévermogensbestanddelen belast, zoals rente, huur, dividend. De waardeontwikkeling van een vermogensbestanddeel werd niet belast en dit was niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Dit vond de wetgever ongewenst en Box 3 werd vervolgens in het leven geroepen.²²⁰ Onder de Wet IB 2001 wordt ieder vermogensbestanddeel geacht inkomsten op te leveren.²²¹ Box 3 is zo ingegeven dat niet het daadwerkelijk genoten rendement, maar een forfaitair rendement in aanmerking wordt genomen. Dijkstra gaat naar mijn mening voorbij aan het feit dat box 3 weliswaar erop gericht is zowel de vruchten en waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen te belasten, maar dat dit wordt verwezenlijkt door een forfaitair rendement in aanmerking te nemen en dit te belasten. Zodoende is er geen sprake van dubbele heffing omdat de waarde van het pand in de schenkbelasting wordt betrokken en het forfaitaire rendement, dat met het pand geacht wordt te zijn behaald, met inkomstenbelasting wordt belast. De termijnen worden dus zo wel geacht te worden belast, maar worden niet daadwerkelijk belast met inkomstenbelasting.

Bij de tweede categorie kan volgens Dijkstra worden gedacht aan het schenken van een fiscaal niet gefaciliteerde lijfrente. Deze lijfrente zal volgens hem ‘geheel, weliswaar forfaitair, belast worden met inkomstenbelasting’.²²² Hier doet zich volgens Dijkstra dubbele heffing voor, die door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 zou moeten worden voorkomen. Met Van Vijfeijken²²³ ben ik van mening dat deze opvatting niet juist is. Zoals Van Vijfeijken aangeeft wordt de waarde van het stamrecht dat in box 3 valt tot de rendementsgrondslag gerekend en het forfaitaire rendement over die grondslag wordt met inkomstenbelasting belast. De waarde van het stamrecht zelf wordt daarentegen met schenkbelasting belast. Zodoende is er geen sprake van dubbele heffing. Zou zoals Dijkstra betoogt de vrijstelling van artikel

²¹⁹ Dijkstra 2016/8.1.1.

²²⁰ *Kamerstukken II*, 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 6.

²²¹ Arends, in: *Cursus Belastingrecht IB.5.0.6.A.a.*

²²² Dijkstra, *WPNR* 2017/7165, p. 752.

²²³ Van Vijfeijken, *WFR* 2019/226, p. 1368.

33, lid 1, onder 9°, SW 1956 van toepassing zijn en schenkbelasting achterwege worden gelaten, dan betekent dat, zoals Van Vijfeijken²²⁴ aangeeft, dat de draagkrachtvermeerdering door het ontvangen van het stamrecht bij de begiftigde buiten de heffing zou blijven. Alleen het rendement op het stamrecht zou met inkomstenbelasting worden belast.

4.8.3. Tussenconclusie inkomen uit sparen en beleggen

Tot slot doet zich ook bij het heffen van inkomstenbelasting over het inkomen uit sparen en beleggen geen directe cumulatie met de schenkbelasting voor.

4.9. Tussenconclusie samenloop schenkbelasting en inkomstenbelasting

Zoals gezegd vervult de vrijstelling nog een rol, indien zich nog dubbele belasting voordoet bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting en deze dubbele belasting wordt voorkomen door de vrijstelling.

Bij het heffen van inkomstenbelasting over periodieke uitkeringen en verstrekkingen doet zich directe cumulatie met de schenkbelasting voor. Indien de periodieke uitkeringen en verstrekkingen zelf in de heffing van de inkomstenbelasting en schenkbelasting worden betrokken, wordt deze juridische dubbele belasting voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956. Indien echter het recht op de periodieke uitkeringen en verstrekkingen in de heffing van schenkbelasting wordt betrokken en de periodieke uitkeringen en verstrekkingen zelf in de heffing van inkomstenbelasting worden betrokken, ontstaat ook dubbele belasting. Deze economische dubbele belasting wordt niet voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956, omdat het artikel in de parlementaire geschiedenis en jurisprudentie zo is uitgelegd, dat het artikel slechts van toepassing is indien er sprake is van juridische dubbele belasting.

De vrijstelling vervult dus nog een rol in de huidige Successiewet, in die zin dat de juridische dubbele belasting die zich voordoet bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting wordt voorkomen. Het doel van de vrijstelling, het voorkomen van dubbele belasting, wordt echter niet helemaal bereikt, omdat de economische dubbele belasting in stand blijft.

²²⁴ Van Vijfeijken, *WFR* 2019/226, p. 1368.

5. DE VRIJSTELLING EN HET DRAAGKRACHTBEGINSEL

5.1. Algemeen

Om te onderzoeken of de vrijstelling past binnen de schenkbelasting, zal tot slot worden gekeken of de vrijstelling in overeenstemming is met de rechtsgrond van de schenkbelasting, het draagkrachtbeginsel. Op grond van het draagkrachtbeginsel wordt de belastinglast over de belastingplichtigen verdeeld overeenkomstig de financiële draagkracht.²²⁵ Zowel de inkomstenbelasting als de schenkbelasting zijn heffingen, waaraan het draagkrachtbeginsel ten grondslag ligt. Een draagkrachtvermeerdering die bij de belastingplichtige opkomt in het economische verkeer wordt met inkomstenbelasting belast, terwijl een draagkrachtvermeerdering die bij de belastingplichtige opkomt in de privésfeer met schenk- of erfbelasting wordt belast.²²⁶ In principe wordt een draagkrachtvermeerdering die belastingplichtige ontvangt dus ofwel met inkomstenbelasting ofwel met schenk- of erfbelasting belast. Zoals Van Vijfeijken terecht opmerkt zou zich bij strikte scheiding van de sferen geen samenloop kunnen voordoen.²²⁷ Toch deed deze samenloop zich volgens de wetgever ten tijde van het invoeren van de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 voor. De vrijstelling is in het leven geroepen om de dubbele belasting, die ontstaat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting, te voorkomen. De wetgever zou hierbij met name schenkingen van werkgever aan werknemer op het oog hebben gehad. Zoals in onderdeel 4.4. uiteengezet meen ik dat zich daarbij geen dubbele belasting kan voordoen. Daarentegen kan zich naar mijn mening wel degelijk dubbele belasting voordoen bij het heffen van inkomstenbelasting over de periodieke uitkeringen en verstrekkingen. Het is dan ook in lijn met het draagkrachtbeginsel om eenzelfde draagkrachtvermeerdering slechts eenmaal te belasten. Voor zover zich dus dubbele belasting voordoet en deze wordt voorkomen door de vrijstelling, is de vrijstelling in overeenstemming met het draagkrachtbeginsel. Voor de gevallen waarin zich dubbele belasting voordoet en deze niet wordt voorkomen door de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956, zal hierna worden bekeken hoe zich dit verhoudt tot het draagkrachtbeginsel.

²²⁵ Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.1.1.0.A.

²²⁶ Van Vijfeijken, *WFR* 2017/54, p. 346.

²²⁷ Van Vijfeijken, *WFR* 2019/219, p.1324.

5.2. Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen

Het schenken van een stamrecht doet zich voor in de privésfeer en wordt zodoende terecht met schenkbelasting belast. Het probleem is dat, door de bewoordingen van artikel 3.101, lid 1, sub c, Wet IB 2001, de periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit een stamrecht dat geschonken wordt ook met inkomstenbelasting worden belast, terwijl deze voordelen eigenlijk niet opkomen in het economische verkeer. Dit levert dubbele belasting op. Hetgeen niet gewenst is in het licht van het draagkrachtbeginsel. Een draagkrachtvermeerdering die opkomt in het economische verkeer dient met inkomstenbelasting te worden belast en een draagkrachtvermeerdering die opkomt in de privésfeer met schenkbelasting.

Het zou dan naar mijn mening ook beter zijn om in artikel 3.101 sub c te wijzigen en hierin de periodieke uitkeringen en verstrekkingen op te nemen, die:

- *In rechte vorderbaar zijn en berusten op een wettelijke verplichting tot vergoeding van schade door het derven van levensonderhoud:* denk bijvoorbeeld aan een rechterlijk vonnis wegens een onrechtmatige daad. Degene die de onrechtmatige daad heeft gepleegd betaalt periodiek uitkeringen aan degene die daarvan schade heeft geleden en dit verhoogt bij de ander de draagkracht, waardoor het terecht is om inkomstenbelasting te heffen.
- *In rechte vorderbaar zijn en berusten op een dringende morele verplichting tot voorziening in het levensonderhoud:* indien bijvoorbeeld niet-gehuwde samenwoners, die een relatie hadden, uit elkaar gaan, kan een van de twee een dringende morele verplichting voelen om een met alimentatie vergelijkbare voorziening in het levensonderhoud periodiek uit te keren aan de ander. Indien deze natuurlijke verbintenis is omgezet in een rechtens afdwingbare, zijn de uitkeringen hieruit in rechte vorderbaar. De uitkeringen vormen bij de ontvanger een inkomen dat de draagkracht verhoogt, ook hier is het dus terecht om inkomstenbelasting te heffen.

Beide periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn bij de betaler als onderhoudsverplichting aftrekbaar²²⁸ en vormen bij de ontvanger een draagkrachtvermeerdering die niet met schenkbelasting kan worden belast, omdat ze niet uit vrijgevigheid zijn gedaan.²²⁹

²²⁸ Artikel 6.3, lid 1, sub e en f, Wet Inkomstenbelasting 2001.

²²⁹ Al zullen de periodieke uitkeringen en verstrekkingen die dienen ter voldoening aan een natuurlijke verbintenis die is omgezet in een rechtens afdwingbare verbintenis op grond van artikel 1 lid 7 Successiewet 1956 worden aangemerkt als een schenking. Maar deze worden op grond van artikel 33 onderdeel 12 Successiewet 1956 weer worden vrijgesteld van schenkbelasting. (*Het zou beter zijn om sub 11 en 12 om te wisselen om verwarring te voorkomen*).

De periodieke uitkeringen en verstrekkingen uit een stamrecht dat geschonken wordt en die niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen worden dan niet langer in box 1 met inkomstenbelasting belast. Dit stamrecht zal voortaan in box 3 vallen. Dit zorgt ook voor een gelijke behandeling met de stamrechten, waarvan de uitkeringen wel de tegenwaarde voor een prestatie vormen en in box 3 vallen. Indien bijvoorbeeld een persoon aan een vriend niet het recht om elke maand €1.000 van hem te ontvangen schenkt, maar het recht op alle toekomstige huurtermijnen van een van zijn panden ter waarde van 1.000 per maand, dan is er in economische zin geen verschil tussen deze situaties. De vriend ontvangt te allen tijde €1.000 per maand. In het tweede geval is er echter wel sprake van een tegenprestatie vanuit de schuldenaar bezien²³⁰, waardoor de termijnen niet in box 1 worden belast, maar het stamrecht in box 3 valt. Beide stamrechten zullen dan voortaan met schenkbelasting worden belast en in box 3 wordt het rendement hierop forfaitair met inkomstenbelasting belast.

5.3. Termijnen van lijfrenten

Indien er bij een verzekeraar een lijfrenteverzekeringspolis wordt afgesloten, dan is er wel sprake van deelname aan het economische verkeer. Er wordt als het ware een inkomensbron gecreëerd. Degene die de lijfrente afsluit kan de aanspraak belastingvrij opbouwen²³¹ en de premies zijn aftrekbaar²³². Het is zodoende terecht dat de uitkeringen met inkomstenbelasting worden belast.

Bij de lijfrente voor het meerderjarige invalide (klein)kind, de nabestaandenlijfrente wordt een derde als begunstigde aangewezen. Ook bij de gefaciliteerde lijfrentes die zijn afgesloten voor 1992 was het mogelijk om een derde als begunstigde aan te wijzen. Indien de aanwijzing als begunstigde, anders dan door het overlijden van de verzekeringnemer, onherroepelijk is geworden, dan is er sprake van een schenking van het recht op de periodieke uitkeringen uit de lijfrente aan die derde.²³³ Deze bevoordeling vindt plaats in de privésfeer en wordt derhalve terecht met schenkbelasting belast.

Er wordt dus schenkbelasting geheven over het recht op de periodieke uitkeringen en inkomstenbelasting over de uitkeringen zelf. Nu er over materieel hetzelfde object bij hetzelfde subject zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven, is er sprake van directe cumulatie. Het is dan ook in lijn met het draagkrachtbeginsel om een van de twee heffingen achterwege te laten. Zoals in onderdeel 4.6.3 besproken,

²³⁰ HR 14 juli 2006, ECLI:NL:HR:2006: AY3639, *BNB* 2007/18, m.nt. Freudenthal.

²³¹ Artikel 5.16 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²³² Artikel 3.124 Wet Inkomstenbelasting 2001.

²³³ Tenzij er sprake is van een verzorgingsverplichting, of een voldoening aan een natuurlijke verbintenis.

is de inkomstenbelasting de meest geschikte belasting, omdat deze de daadwerkelijke draagkrachtvermeerdering belast. In tegenstelling tot de schenkbelasting die de gekapitaliseerde waarde van alle toekomstige termijnen in de heffing betreft.²³⁴ Dit is in feite een inschatting van het in totaal uit te keren termijnen, terwijl er nog niet vaststaat hoeveel termijnen er daadwerkelijk tot uitkering gaan komen. Het is dan ook terecht dat de vrijstelling in de Successiewet is opgenomen.

De tekst van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 beperkt zich mijns inziens niet tot het voorkomen van juridische dubbele belasting, waarbij het object in juridische zin gelijk is. Ook wanneer materieel hetzelfde object bij een subject in de heffing van zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt betrokken, zou naar mijn mening de vrijstelling van toepassing moeten zijn. De wetgever en de Hoge Raad hebben de bepaling echter zo uitgelegd dat de vrijstelling slechts van toepassing is, indien het object voor de schenkbelasting in juridische zin gelijk is aan het object van de inkomstenbelasting. Volgens de Hoge Raad kan de vrijstelling niet van toepassing zijn indien het object in materiele zin gelijk was, omdat dan onzeker is dat er (Nederlandse) inkomstenbelasting zou worden geheven. Zoals uiteengezet in onderdeel 4.6.3. gaat dit bezwaar hier niet op. Mocht de vraag, of de vrijstelling van toepassing is bij het schenken van een stamrecht waarvan de uitkeringen als termijnen van lijfrenten als bedoeld in 3.124, lid 1, sub a of b, Wet IB 2001 met inkomstenbelasting worden belast, aan de Hoge Raad worden voorgelegd, dan meen ik dat de Hoge Raad zal moeten oordelen dat de vrijstelling van toepassing is.

Bovendien is het in strijd met het draagkrachtbeginsel om de vrijstelling slechts te verlenen indien er Nederlandse inkomstenbelasting wordt geheven. Indien er zowel schenkbelasting als buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven over hetzelfde object, doet zich ook dubbele belasting voor, die voorkomen zou moeten worden. Naar mijn mening is dus niet de vrijstelling zelf, maar de uitleg van de vrijstelling in strijd met het draagkrachtbeginsel.

²³⁴ Artikel 21, lid 14, Successiewet 1956 jo. artikel 5 t/m 10 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

5.4. Tussenconclusie

Het doel van de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 is de dubbele belasting te voorkomen, die zich voordoet bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting. Op grond van het draagkrachtbeginsel wordt er belasting geheven naar de mate van financiële draagkracht. Het is dus in het licht van het draagkrachtbeginsel ongewenst om dezelfde draagkracht vermeerdering tweemaal in de heffing te betrekken. Voor zover er over dezelfde draagkrachvermeerdering zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven, dient deze dubbele belasting te worden voorkomen. Bij de inkomensbronnen winst uit onderneming, loon, resultaat uit overige werkzaamheden, inkomen uit aanmerkelijk belang en inkomen uit sparen en beleggen doet zich geen dubbele belasting voor. Bij de periodieke uitkeringen en verstrekkingen doet zich wel dubbele belasting voor. De vrijstelling is door de wetgever en Hoge Raad zo uitgelegd, dat de vrijstelling slechts van toepassing is, indien het object voor de schenkbelasting en inkomstenbelasting in juridische zin gelijk is en er Nederlandse inkomstenbelasting wordt geheven. De dubbele belasting die zich voordoet indien het object in materiele zin gelijk is en de dubbele belasting die zich voordoet indien er buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven, worden zodoende niet door de vrijstelling voorkomen. De uitleg van de vrijstelling is derhalve naar mijn mening in strijd met het draagkrachtbeginsel.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1. Conclusies

In deze scriptie heb ik onderzocht waarom de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 is ingevoerd, of deze vrijstelling nog een rol vervult in de huidige Successiewet 1956 en of deze vrijstelling in overeenstemming is met de rechtsgrond van de schenkbelasting.

In Hoofdstuk 3 ben ik ingegaan op de achtergrond van de vrijstelling. De vrijstelling is in 1926 ingevoerd met als doel de dubbele belasting die ontstaat bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting te voorkomen.

Om te onderzoeken of deze vrijstelling nog een rol vervult, heb ik in Hoofdstuk 4 gekeken of het doel van de vrijstelling, het voorkomen van dubbele belasting, nog met de vrijstelling wordt bereikt. Allereerst heb ik hierbij gekeken wat dubbele belasting nu eigenlijk inhoudt en ben ik tot de conclusie gekomen dat slechts de juridische dubbele belasting en de economische dubbele belasting, die zich voordoen indien bij één subject tweemaal over (materieel) hetzelfde object wordt geheven, door de vrijstelling dienen te worden voorkomen. Deze twee vormen van dubbele belasting worden samen ook wel directe cumulatie genoemd. Voor zover zich dus directe cumulatie tussen de schenkbelasting en inkomstenbelasting voordoet en deze wordt voorkomen door de vrijstelling, vervult de vrijstelling dus nog een rol. Inkomstenbelasting wordt geheven over verschillende bronnen van inkomen, derhalve heb ik per bron van inkomen onderzocht of zich bij het heffen van inkomstenbelasting over deze bronnen directe cumulatie met de schenkbelasting kan voordoen.

Bij heffen van inkomstenbelasting over de bronnen winst uit onderneming, loon, resultaat uit overige werkzaamheden, inkomen uit aanmerkelijk belang en inkomen uit sparen en beleggen ben ik tot de conclusie gekomen dat er geen directe cumulatie met de schenkbelasting kan ontstaan. Bij het heffen van inkomstenbelasting over de periodieke uitkeringen en verstrekkingen die belast worden box 1 kan zich wel directe cumulatie met de schenkbelasting voordoen. Directe cumulatie doet zich bij de volgende periodieke uitkeringen en verstrekkingen voor:

Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde voor een prestatie vormen

Indien een stamrecht wordt geschonken en de periodieke uitkeringen en verstrekkingen daaruit in rechte vorderbaar zijn en niet de tegenwaarde van een prestatie vormen, doet zich directe cumulatie tussen de schenkbelasting en inkomstenbelasting voor. De verkrijger van het stamrecht is namelijk schenkbelasting verschuldigd over het recht op de periodieke uitkeringen en verstrekkingen²³⁵ en inkomstenbelasting over de afzonderlijke periodieke uitkeringen en verstrekkingen²³⁶. Over materieel hetzelfde object wordt dus zowel inkomstenbelasting als schenkbelasting geheven, hetgeen directe cumulatie oplevert. De Hoge Raad²³⁷ heeft echter geoordeeld dat de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 niet van toepassing is in gevallen waarin een recht op toekomstige inkomenstermijnen wordt geschonken. Het bezwaar van de Hoge Raad dat onzeker is dat daadwerkelijk (Nederlandse) inkomstenbelasting zal worden geheven gaat naar mijn mening niet op. Ook de economische dubbele belasting bij een subject over materieel hetzelfde object zou door de vrijstelling moeten worden voorkomen.

Periodieke uitkeringen en verstrekkingen die niet in rechte vorderbaar zijn en worden ontvangen van een rechtspersoon

Uitkeringen die niet in rechte vorderbaar zijn en worden ontvangen van een rechtspersoon, maar die wel periodiek worden gedaan, worden met inkomstenbelasting belast op grond van artikel 3.101 lid 1 sub d Wet IB 2001. Indien deze uitkeringen ook als schenkingen in de zin van de Successiewet 1956 kwalificeren, worden de uitkeringen ook met schenkbelasting belast. In dat geval is er ook sprake van directe cumulatie. De uitkeringen worden zowel met schenkbelasting als met inkomstenbelasting belast, waardoor de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 wel van toepassing is.

Termijnen van een lijfrente voor een meerderjarig invalide kleinkind, van een nabestaandenlijfrente of van een pre-Brede-herwaarderingslijfrente

Bij deze lijfrenten kan een derde als begunstigde worden aangewezen. Indien die begunstiging onherroepelijk vast komt te staan, doordat de begunstiging door de begunstigde is aanvaard door middel van een schriftelijke verklaring aan de verzekeraar met toestemming van de verzekeringnemer of door het overlijden van de verzekerde, dan is er sprake van een schenking²³⁸ van een recht op periodieke uitkeringen

²³⁵ Artikel 21, lid 14, Successiewet 1956 jo. artikel 5 t/m 10 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

²³⁶ Artikel 3.101, lid 1, sub c, Wet Inkomstenbelasting 2001.

²³⁷ HR 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, BNB 2002/216.

²³⁸ Er is echter geen sprake van een schenking, indien het afsluiten van een lijfrente wordt gedaan ter voldoening aan een natuurlijke verbintenis.

dat met schenkbelasting wordt belast.²³⁹ Daarnaast is de begunstigde inkomstenbelasting verschuldigd over de termijnen. Ook hier is weer sprake van directe cumulatie, nu er van hetzelfde subject over materieel hetzelfde object zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven. De vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 is echter niet van toepassing. Is de begunstiging nog niet onherroepelijk vast komen te staan en wordt een uitkering opeisbaar anders dan door het overlijden van de verzekerde, dan komt voor die uitkering de begunstiging onherroepelijk vast te staan. Dat betekent dat er op dat moment sprake is van een schenking van die uitkering, waarover de begunstigde schenkbelasting verschuldigd is. Daarnaast is de begunstigde inkomstenbelasting verschuldigd over die uitkering. Dit levert directe cumulatie op nu er bij hetzelfde subject over de uitkering zowel schenkbelasting als inkomstenbelasting wordt geheven. Aangezien het object in juridische zin gelijk is, is de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 wel van toepassing.

De juridische dubbele belasting die ontstaat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting wordt dus wel door de vrijstelling voorkomen, maar de economische dubbele belasting niet. Het doel van de vrijstelling, het voorkomen van dubbele belasting, wordt voor zover er sprake is van juridische dubbele belasting dus wel bereikt. De vrijstelling vervult derhalve nog een rol in de schenkbelasting.

Tot slot heb ik in Hoofdstuk 5 onderzocht of de vrijstelling ook in overeenstemming is met de rechtsgrond van de schenkbelasting. Na een uiteenzetting van de achtergrond van de schenkbelasting en de mogelijke rechtsgronden van de schenkbelasting in Hoofdstuk 2, ben ik tot de conclusie gekomen dat het draagkrachtbeginsel de geldende rechtsgrond voor de schenkbelasting is. De schenkbelasting beoogt de draagkrachtvermeerderingen die opkomen in de privé sfeer te belasten en de inkomstenbelasting beoogt de draagkrachtvermeerderingen die opkomen in het economische verkeer te belasten. Indien eenzelfde draagkrachtvermeerdering bij hetzelfde subject zowel door de schenkbelasting als door de inkomstenbelasting wordt getroffen, dient een van deze heffingen achterwege te blijven. De ratio van de vrijstelling is dus in overeenstemming met het draagkrachtbeginsel. Voor zover zich dus directe cumulatie voordoet bij het heffen van schenkbelasting en inkomstenbelasting en deze wordt voorkomen door de vrijstelling, is de vrijstelling in overeenstemming met het draagkrachtbeginsel.

Door de uitleg van de vrijstelling door de wetgever en de Hoge Raad is de vrijstelling echter niet van toepassing indien er buitenlandse inkomstenbelasting wordt geheven en bij het schenken van een stamrecht,

²³⁹ Tenzij de begunstiging onherroepelijk wordt doordat de verzekeringnemer komt te overlijden. In dat geval wordt het recht op de periodieke uitkeringen fictief geacht krachtens erfrecht te zijn ontvangen en is de begunstigde erfbelasting verschuldigd.

waarvan de termijnen in box 1 worden belast. De directe cumulatie die in die gevallen ontstaat, wordt dus niet voorkomen door de vrijstelling. Zoals ik heb aangegeven, is in die gevallen de inkomstenbelasting de meest geschikte heffing, omdat deze de daadwerkelijke draagkrachtvermeerdering belast. De heffing van schenkbelasting dient dus achterwege te blijven en de vrijstelling zou dus van toepassing moeten zijn. Naar mijn mening is dus niet de vrijstelling zelf in strijd met het draagkrachtbeginsel, maar is de uitleg van de vrijstelling door de wetgever en de Hoge Raad in strijd met het draagkrachtbeginsel.

6.2. Aanbevelingen

Uit dit onderzoek is gebleken dat de vrijstelling van artikel 33, lid 1, onder 9°, SW 1956 nog een rol vervult in de schenkbelasting en in overeenstemming is met het draagkrachtbeginsel. Naar mijn mening volstaat de vrijstelling om de directe cumulatie (zowel de economische als de juridische dubbele belasting bij hetzelfde subject over (materieel) hetzelfde object) die ontstaat bij het heffen van inkomstenbelasting en schenkbelasting te voorkomen. De Hoge Raad heeft in 1972 geoordeeld dat de vrijstelling slechts van toepassing is indien er Nederlandse inkomstenbelasting wordt geheven.²⁴⁰ Hoewel deze uitspraak naar mijn mening achterhaald is, meen ik dat het vanuit het oogpunt van rechtszekerheid aanbeveling verdient om de vrijstelling te wijzigen in:

“Van schenkbelasting is vrijgesteld hetgeen wordt verkregen door iemand te wiens laste over die verkrijging een belasting naar het inkomen wordt geheven.”

²⁴⁰ HR 1 november 1972, ECLI:NL:HR:1972:AX4837, BNB 1973/24, m.nt. Y.D.C. van Duyn.

7. LITERATUURLIJST

7.1. Boeken

Arends, in: Cursus Belastingrecht IB

A.J.M. Arends, in: M.L.M van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus belastingrecht Inkomstenbelasting* (Studenteneditie 2019-2020), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Boer, in: *Bundel LOF-Congres 2008*

J.P. Boer, 'Het ontbreken van een rechtsgrond voor de schenk- en erfbelasting. Enkele overwegingen in successie', in: *Bundel LOF-Congres*, Leiden 2008, p. 37-52.

Dijkstra 2016

C.G. Dijkstra, *Cumulatie van belastingen*, Den Haag: SDU uitgevers 2016.

Elsweier & Stevens 2019

F.J. Elswelier & S.A. Stevens, *Hoofdzaken vennootschapsbelasting (Fed Fiscale Studieserie)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Van Eyk/De Leeuw 1930

J.P. Sprenger van Eyk, bewerkt door B.J. de Leeuw, *De wetgeving op het recht van successie, van overgang en van schenking*, 's-Gravenhage, Martinus Nijhof 1930.

Gubbels 2017

N.C.G. Gubbels, *Naar een fiscaal schenkings- begrip*, Amsterdam: VU Amsterdam 2017.

Heithuis 1999

E.J.W. Heithuis, *Het nieuwe aandelenregime gewikt en gewogen (Fiscale monografieën, nr. 89)* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 1999.

Hoogeveen, in Cursus Belastingrecht IB

M.J. Hoogeveen, in: P.H.J. Essers, M.L.M van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus belastingrecht Inkomstenbelasting* (Studenteneditie 2019-2020), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

De Langen 1954

W.J. de Langen, *Grondbeginselen van ons belastingstelsel*, Alphen aan den Rijn: N. Samson N.V. 1954.

Van Kempen, in: Cursus Belastingrecht IB

M.L.M. van Kempen, 'Inleiding totale winst', in: P.H.J. Essers, M.L.M van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus belastingrecht Inkomstenbelasting* (Studenteneditie 2019-2020), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Van Mens 1985

K.L.H. van Mens, *Civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten van het schenkingsbegrip*, Deventer: Kluwer, 1985.

NDFR Redactie: Artikel 3.101 Wet Inkomstenbelasting 2001 – Aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen, commentaar

I.E. Sandford, 'NDFR: artikel 3.101 Wet Inkomstenbelasting 2001 - Aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen, commentaar (online).

Niessen 2010

R.E.C.M. Niessen, *Inleiding tot het Nederlandse belastingrecht*, Deventer: Kluwer, 2010.

Van Raad, in Cursus Belastingrecht IBR

C. Van Raad, 'Juridisch tegenover economisch dubbele belasting', in: C. van Raad, A.C. Rijkers & S.A.W.J. Strik, *Cursus Belastingrecht Internationaal Belastingrecht* (Studenteneditie 2020/2021), Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Sonneveldt 2019

F. Sonneveldt, *Wegwijs in de Successiewet*, Den Haag: Sdu 2019.

Stevens 2014

L.G.M. Stevens, *Inkomstenbelasting 2001* (Fiscale handboeken nr. 2), Deventer: Wolters Kluwer 2014.

Van Vijfeijken & Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E

I.J.F.A. van Vijfeijken en N.C.G. Gubbels, *Cursus Belastingrecht Schenk- en Erfbelasting (studenteneditie 2018-2019)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Weerepas, in Cursus Belastingrecht IB

M.J.G.A.M. Weerepas, in: P.H.J. Essers, M.L.M van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus belastingrecht Inkomstenbelasting* (Studenteneditie 2019-2020), Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Weerepas, in Cursus Belastingrecht LB

M.J.G.A.M. Weerepas, in: E. Poelmann & M.J.G.A.M. Weerepas (red.), *Cursus Belastingrecht Loonbelasting* (studenteneditie 2018-2019), Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Van Westen, in: Cursus Belastingrecht

G.W.B. van Westen, in: E. Poelmann & M.J.G.A.M. Weerepas (red.), *Cursus Belastingrecht Loonbelasting* (studenteneditie 2018-2019), Deventer: Wolters Kluwer 2020.

7.2. Artikelen

Adriani, *WPNR* 1923/2788

P.J.A. Adriani, *WPNR* 1923/2788.

Biemans, *FTV* 2017/11

J.W.A. Biemans, 'De (gehuwde, lenende) erflater als begunstigde, verzekerde en/of verzekeringnemer van een levensverzekering', *FTV* 2017/11.

Dijkstra, *WPNR* 2017/7165

C.G. Dijkstra, 'Samenloop van schenkbelasting en inkomstenbelasting of overdrachtsbelasting', *WPNR* 2017/7165, p. 749-754.

Hoogeveen, *WFR* 2016/250

M.J. Hoogeveen, 'Schenken van aanmerkelijkbelangaandelen aan werknemers', *WFR* 2016/250, p. 1578-1592.

Juch, *WFR* 2008/55

D. Juch, 'Op wet naar een nieuwe schenk- en erfbelasting', *WFR* 2008/655.

Sonneveldt, *NtFR* 2017/1411

F. Sonneveldt, 'Ode aan de jubilaris: 100 jaar schenkbelasting', *NtFR* 2017/1411.

Sonneveldt, *WPNR* 2017/7165

F. Sonneveldt, 'De rechtsgronden van de schenkbelasting', *WPNR* 2017/7165, p. 730-737.

Staats, *WFR* 2004/1281

G.M.C.M. Staats, 'Persoonlijk inkomen en uitkeringen uit lijfrente- en kapitaalverzekeringen', *WFR* 2004/1281.

Van Vijfeijken, *WFR* 2017/54

I.J.F.A. van Vijfeijken, 'Afschaffen van aanmerkelijkbelangheffing?' *WFR* 2017/54, p. 344-351.

Van Vijfeijken & Gubbels, *Jubileumbundel FIT* 2018

I.J.F.A. van Vijfeijken en N.C. Gubbels, '50 jaar heffing van belasting over schenkingen en erfrechtelijke verkrijgingen', *Jubileumbundel FIT* 2018.

Van Vijfeijken, *WFR* 2019/219

I.J.F.A. Van Vijfeijken, 'Directe en indirecte cumulatie van erfbelasting en inkomstenbelasting', *WFR* 2019/219, p.1324-1332.

Van Vijfeijken, *WFR* 2019/226

I.J.F.A. Van Vijfeijken, 'Cumulatie van erf- of schenkbelasting en inkomstenbelasting: stamrechten', *WFR* 2019/226, p.1364-1370.

Wattel, *WPNR* 1997/6276

P.J.W. Wattel, 'Rechtsvragenrubriek', *WPNR* 1997/6276, p. 448-449.

7.3. Kamerstukken

Kamerstukken II 1831-1832, IV L, nr. 2.

Kamerstukken II 1915-1916, 210, nr. 2, nr. 3 en nr. 6.

Kamerstukken II, 1924-1925, 304, nr. 4 en nr. 5.

Kamerstukken II, 1948, 915, nr. 2.

Kamerstukken II 1949-1950, 915, nr. 4 en nr. 5.

Kamerstukken II, 1953-1954, 915, nr. 5.

Kamerstukken II, 1998-1999, 26 727, nr. 3.

Kamerstukken II, 1999-2000, 19 529, nr. 5.

Kamerstukken II, 1999-2000, 26 728, nr. 6.

Kamerstukken II, 2008-2009, 31 930, nr. 3.

7.4. Besluiten

Besluit op de Winstbelasting 1940 Stb. 1940, 405.

Resolutie van 25 september 1956, no. C6-2996, 3679 en 4792, *WFR* 1957/4364.

Leidraad bij de Successiewet 1956, Resolutie van 3 december 1956, no. C 6/12705, *V-N* 1957.

Besluit Staatssecretaris van Financiën van 11 december 2001, *CPP* 2001/3466.

7.5. Jurisprudentie

Hoge Raad 7 maart 1923, B3219, PW 11846.

Hoge Raad 13 april 1955, ECLI:NL:HR:1955:AY2464, *BNB* 1955/194.

Hoge Raad 29 april, 1959, ECLI:NL:HR:1959:AY0850, *BNB* 1959/225.

Hoge Raad 1 november 1972, ECLI:NL:HR:1972:AX4837, *BNB* 1973/24.

Hoge Raad 8 juni 1977, ECLI:NL:HR:1977:AX3813, *BNB* 1977/252.

Hoge Raad 17 september 1980, ECLI:NL:HR:1980:AW9896, *BNB* 1981/71.

Hoge Raad 09 mei 1984, ECLI:NL:HR:1984:AW8622, *BNB* 1984/236.

Hoge Raad 30 mei 1990, ECLI:NL:HR:1990:ZC4298, *BNB* 1990/2008.

Hoge Raad 20 januari 1999, ECLI:NL:HR:1999:AA2829, *V-N* 1999/39.7.

Hoge Raad 29 november 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA8609, *BNB* 2001/50.

Hoge Raad 11 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0984, *BNB* 2001/243.

Hoge Raad 3 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:ZC8025, *BNB* 2002/216.

Hoge Raad 17 september 2004, ECLI:NL:2004:AR2317, *V-N* 2004/48.11.

Hoge Raad 14 juli 2006, ECLI:NL:HR:2006: AY3639, *BNB* 2007/18.

Hof Arnhem 22 juni 1988, ECLI:NL:GHARN:1988:AW7182, *V-N* 1989/3215.

Hof Arnhem 7 april 1993, ECLI:NL:GHARN:1993:AW3955, *V-N* 1993/1921,25.

Hof Arnhem-Leeuwarden 23 januari 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:885, *V-N* 2018/21.1.2.

7.6. Overige bronnen

Rapport-Moltmaker 2000

Rapport-Moltmaker, *De warme, de koude en de dode hand*, ministerie van Financiën, 's-Gravenhage 2000.

Halma 2017

M. Halma, *Cumulatie van inkomstenbelasting en erfbelasting bij partnerpensioen*, master thesis TiU december 2017.